නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස

තෙරුවන් සරණයි !

සාදු…සාදු…සාදු…

ලැබුණු මිනිසත් භවේ අරුත් සොයා

උතුම් නිවන අරමුණු කර ගත්

ප්‍රඥා පාරමිතාව

විදර්ශනා භාවනාව සඳහා භූමිය සැකසීම

සාදු...සාදු...සාදු...

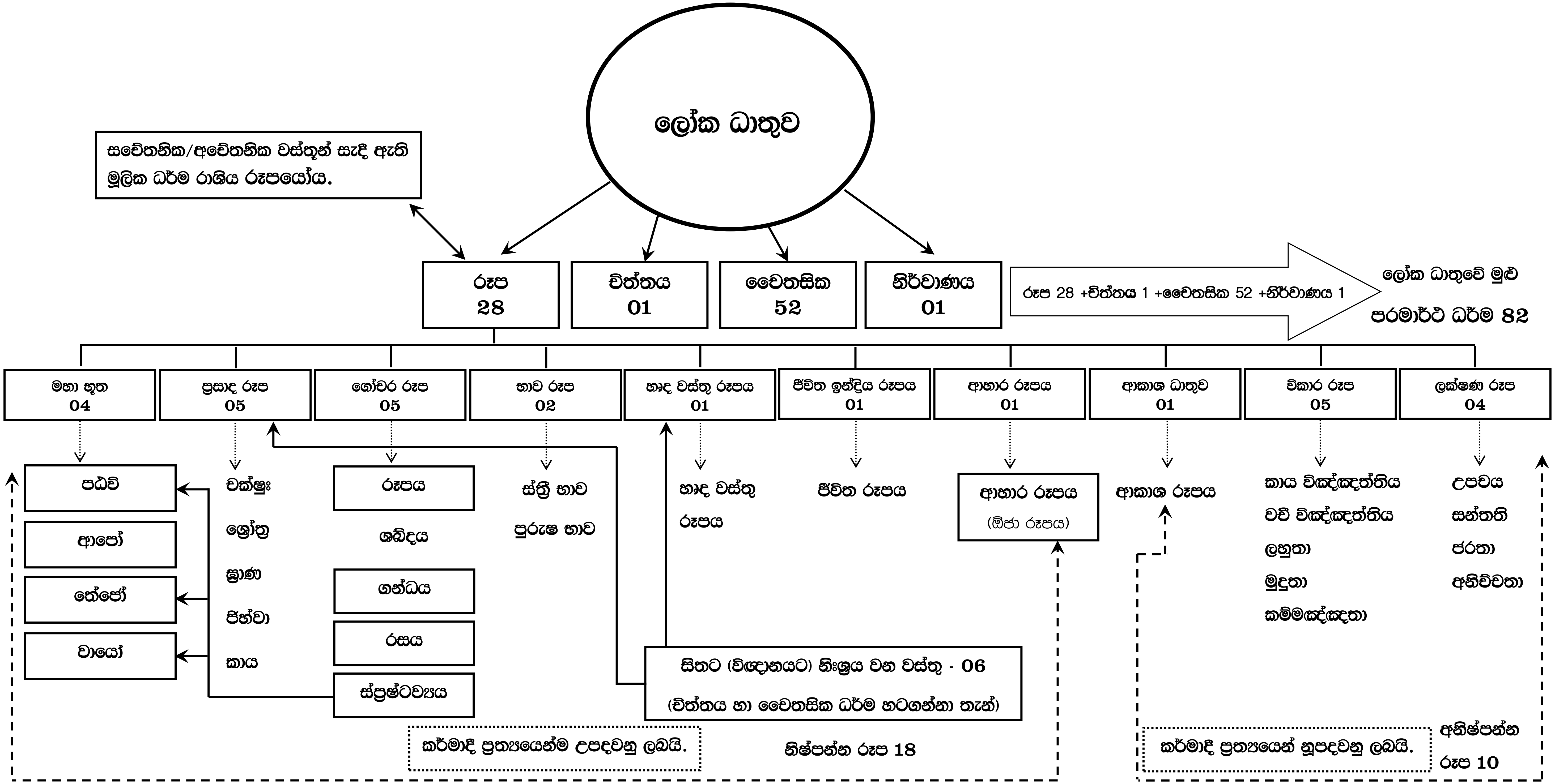

රූප කලාප

රූපයෝ තනි තනිව ලෝක ධාතුවේ හමු නොවේ. රූප ඇත්තේ සමූහ වශයෙනි. එසේ සමූහ වශයෙන් රූප පැවතීමට අවම වශයෙන් රූප අටක් එක්විය යුතුයි. එම රූප සමූහයන්ට රූප කලාපයක් යැයි කියනු ලැබේ. රූප කලාපය ශක්තීන්ය/ක්‍රියාවෝය/අද්‍රව්‍යයෝය.

එක් වන්නා වූ රූප ගණන් වලට අනුව රූප කලාප වර්ග 06ක් ඇති වේ.

1. අෂ්ඨ කලාපය - කලාප ගණන : 01 (පඨවි, ආපෝ, තේජෝ ,වායෝ ,වර්ණ(රූපය), ගන්ධ, රස, ඕජා(ආහාර රූපය))
2. නවක කලාප - කලාප ගණන : 03
3. දශක කලාප - කලාප ගණන : 09
4. ඒකා දශක කලාපය - කලාප ගණන : 01
5. ද්වා දශක කලාප - කලාප ගණන : 02
6. තේරසක කලාපය - කලාප ගණන : 01

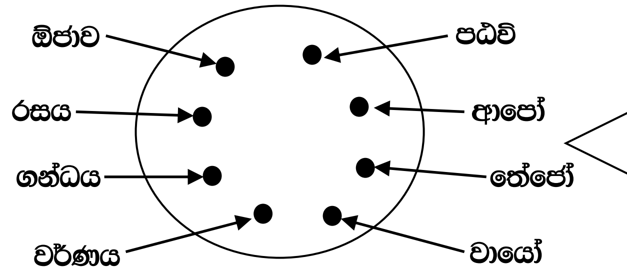

රූප 8 අතරක් නැතිව සෑදුන සම්පූර්ණ මිශ්‍රණයක් (ශුද්ධාෂ්ඨකය/අවිනිබ්භෝග රූප 8)

- රූප - සචේතනික හෝ අචේතනික සියළු දෑ සෑදී ඇති මූලික ධර්ම ස්වභාවය **රූපයෝය.**
- චිත්තය - **චිත්තය** යනු දැනීමයි. ස්වභාව (ගති) ලක්ෂණයක් ලෙස විග්‍රහ කරන විට අරමුණු ගැනීම චිත්තයයි. සිත, මන, චේත, විඥ්ඥාණය සහ මනස හි අදහස චිත්තයම වේ.
- චෛතසික - අරමුණු ගැනීමක් ඇති වන කල්හි හෙවත් චිත්තයක් උපදින කල්හි ඒ **ක්‍රියාව** හා මිශ්‍රවූ (සම්ප්‍රයුක්තව) අන්‍ය **ක්‍රියාවෝ චෛතසිකයෝය.**
- නිර්වාණය - රාගාදී කෙලෙස් ගිනිවලින් හා ජාති, ජරා, ව්‍යාධි හා මරණාදී දුක් ගිනිවලින් තොර වූ ශාන්ත සුඛ ස්වභාවය **නිර්වාණයයි.**

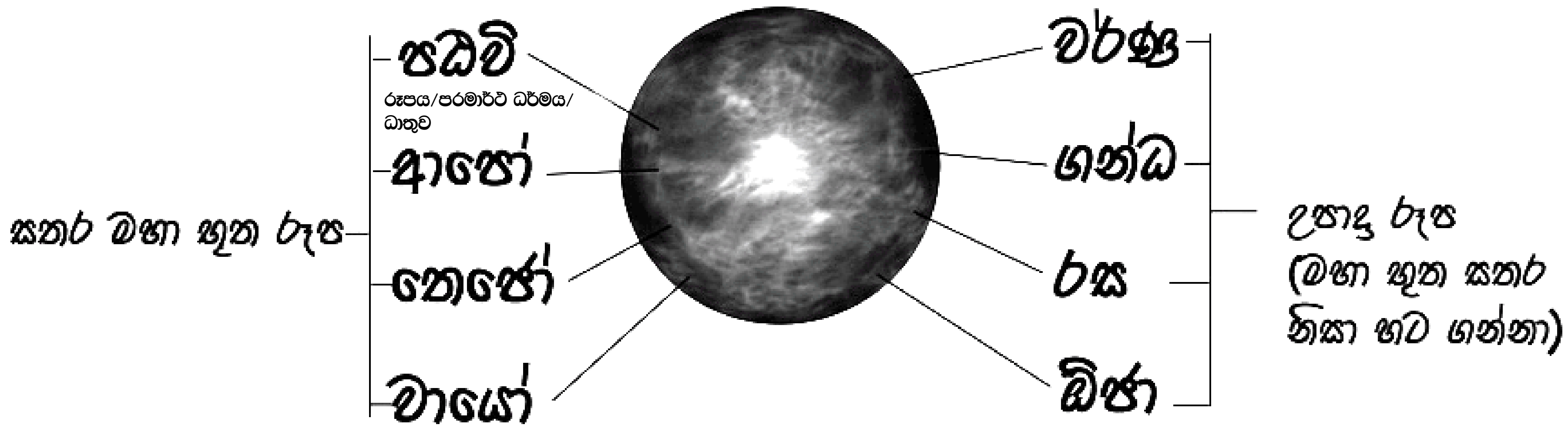

පඨවි - කර්කශ ස්වභාව ලක්ෂණය

ආපෝ - ඇලෙන, වැගිරෙන, පැතිරෙන ස්වභාව ලක්ෂණය

තේජෝ - උෂ්ණ, ශීත ස්වභාව ලක්ෂණය

වායෝ - පිම්බෙන, පුම්බන, රුකුල්දෙන ස්වභාව ලක්ෂණය

වර්ණ - චක්ෂු ප්‍රසාදයට ගෝචර (විෂය) වන ලක්ෂණය

ගන්ධය - ඝ්‍රාණ ප්‍රසාදයට ගෝචර (විෂය) වන ලක්ෂණය

රසය - ජිව්හා ප්‍රසාදයට ගෝචර (විෂය) වන ලක්ෂණය

ඕජා - රූප උපදවා එය ශක්තිමත් කරන ලක්ෂණය

අෂ්ඨ කලාප → ශුද්ධාෂ්ඨකය

නවක කලාප → ශුද්ධාෂ්ඨකය + වෙනත් රූප 1

දශක කලාප → ශුද්ධාෂ්ඨකය + වෙනත් රූප 2

ඒකාදශක කලාප → ශුද්ධාෂ්ඨකය + වෙනත් රූප 3

ද්වාදශක කලාප → ශුද්ධාෂ්ඨකය + වෙනත් රූප 4

තෙරසක කලාප → ශුද්ධාෂ්ඨකය + වෙනත් රූප 5

ප්‍රසාද රූප 5 සහ ගෝචර රූප 7

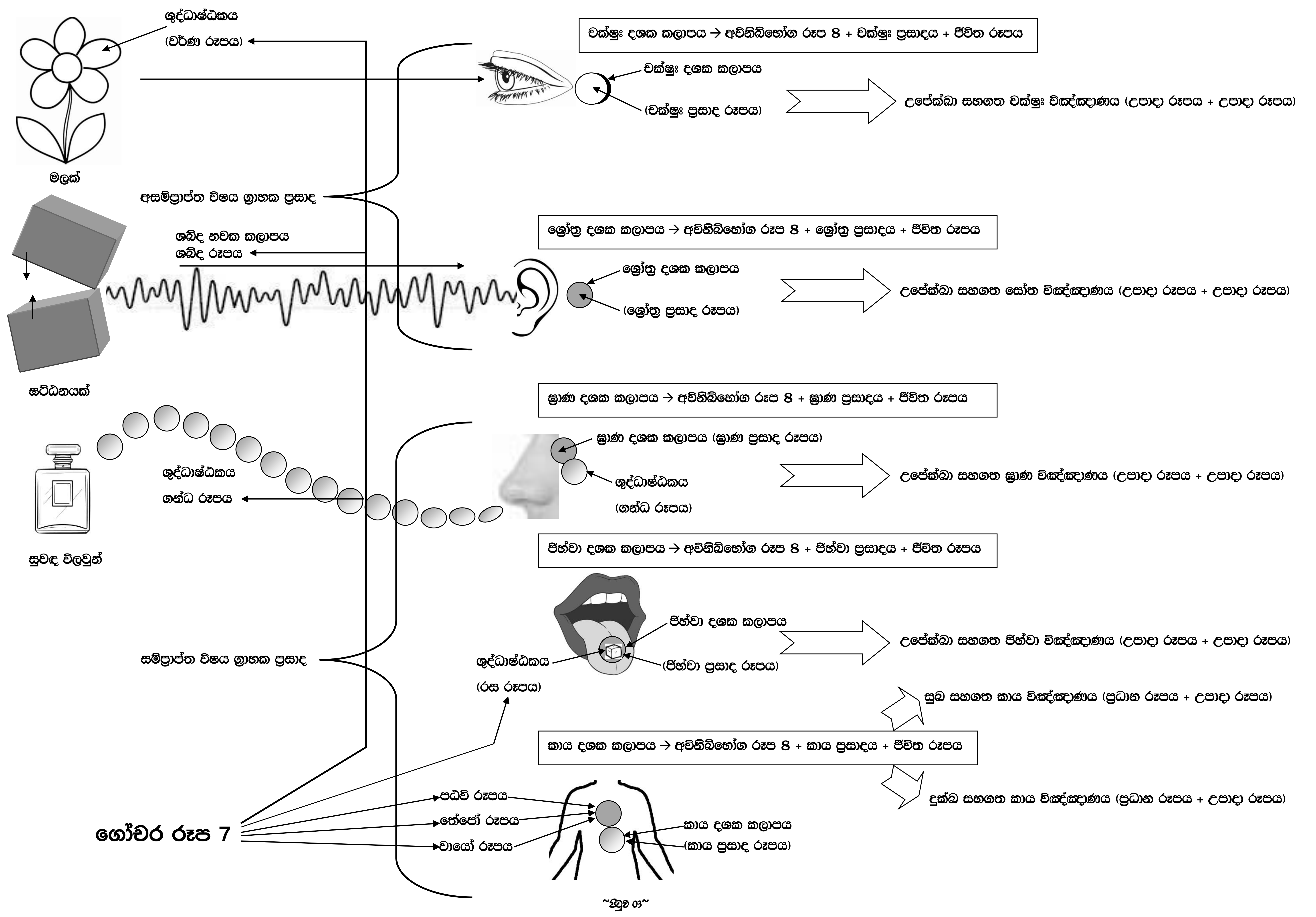

සම්මාසම්බුදු සරණයි.........
මිනිස් සිරුර තුල චක්ෂු: ප්‍රසාදය, ශ්‍රෝත ප්‍රසාදය පිහිටා තිබෙන ස්ථාන
තඹවන් සියුම් ලොම් ඇති . මුදුවකට මදු සටහනක් ඇති තැනක ශ්‍රෝත ප්‍රසාදය පැතිර පවති
ශ්‍රෝතදශක කලාප
චක්ෂු: දශක කලාප
චක්ෂු: ප්‍රසාදය ඇසේ කළු ඉංගිරියාව මැද සිවි සතක පුළුනෙහි පැතිර සිටින තෙලක් මෙන් පැතිර පිහිටා තිබේ.
Retina
CHOROID
RETINA
005 Eye & Ear Pasada

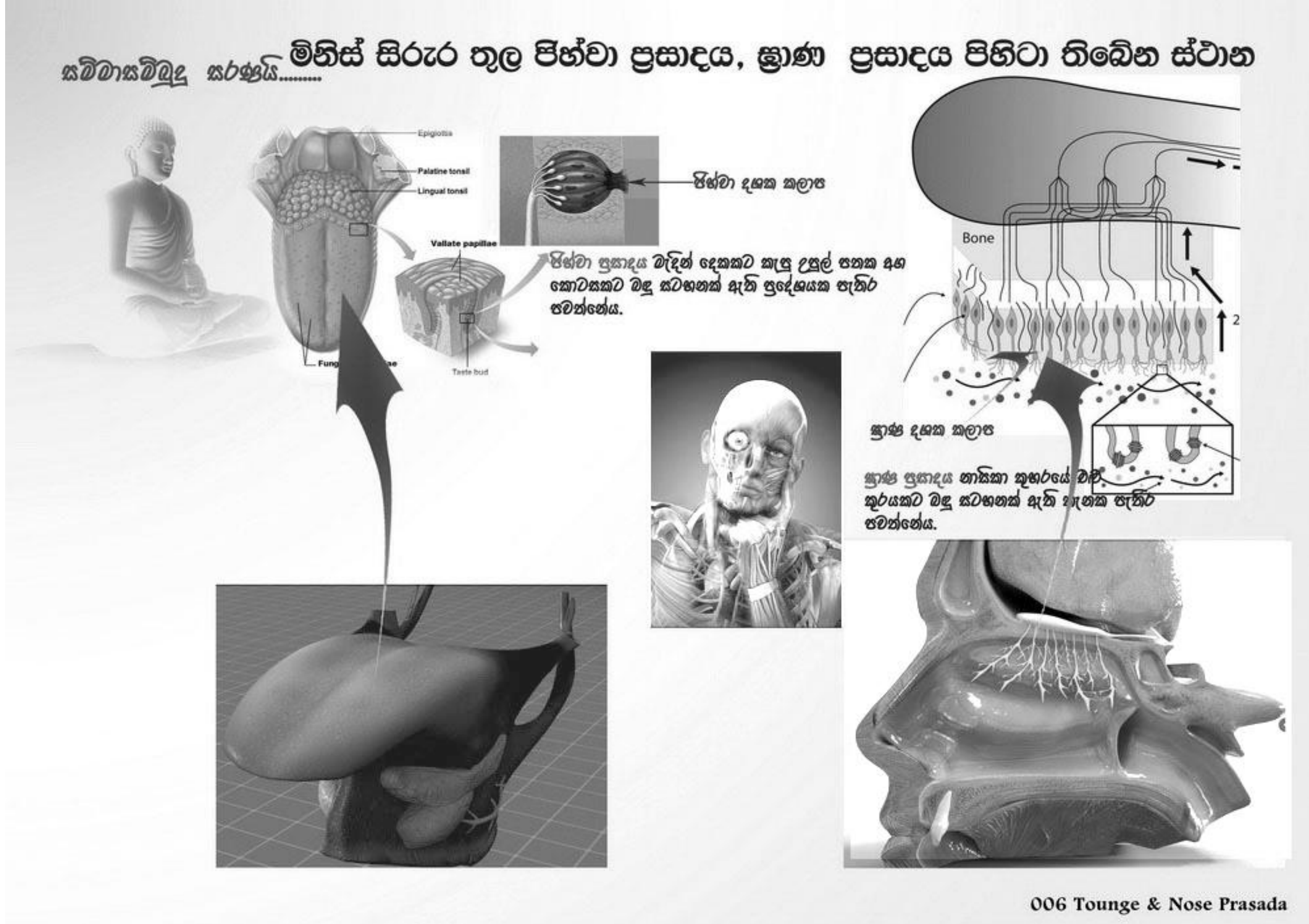
සම්මාසම්බුදු සරණයි.........
මිනිස් සිරුර තුල ජිහ්වා ප්‍රසාදය, ඝ්‍රාණ ප්‍රසාදය පිහිටා තිබෙන ස්ථාන
Epiglottis
Palatine tonsil
Lingual tonsil
Vallate papillae
Taste bud
ජිහ්වා දශක කලාප
ජිහ්වා ප්‍රසාදය මැදින් දෙකකට කැපූ උපුල් පතක අග කොටසකට මදු සටහනක් ඇති ප්‍රදේශයක පැතිර පවත්නේය.
Bone
ඝ්‍රාණ දශක කලාප
ඝ්‍රාණ ප්‍රසාදය නාසිකා කුහරයේ එළු කුරයකට මදු සටහනක් ඇති නක පැතිර පවත්නේය.
006 Tounge & Nose Prasada

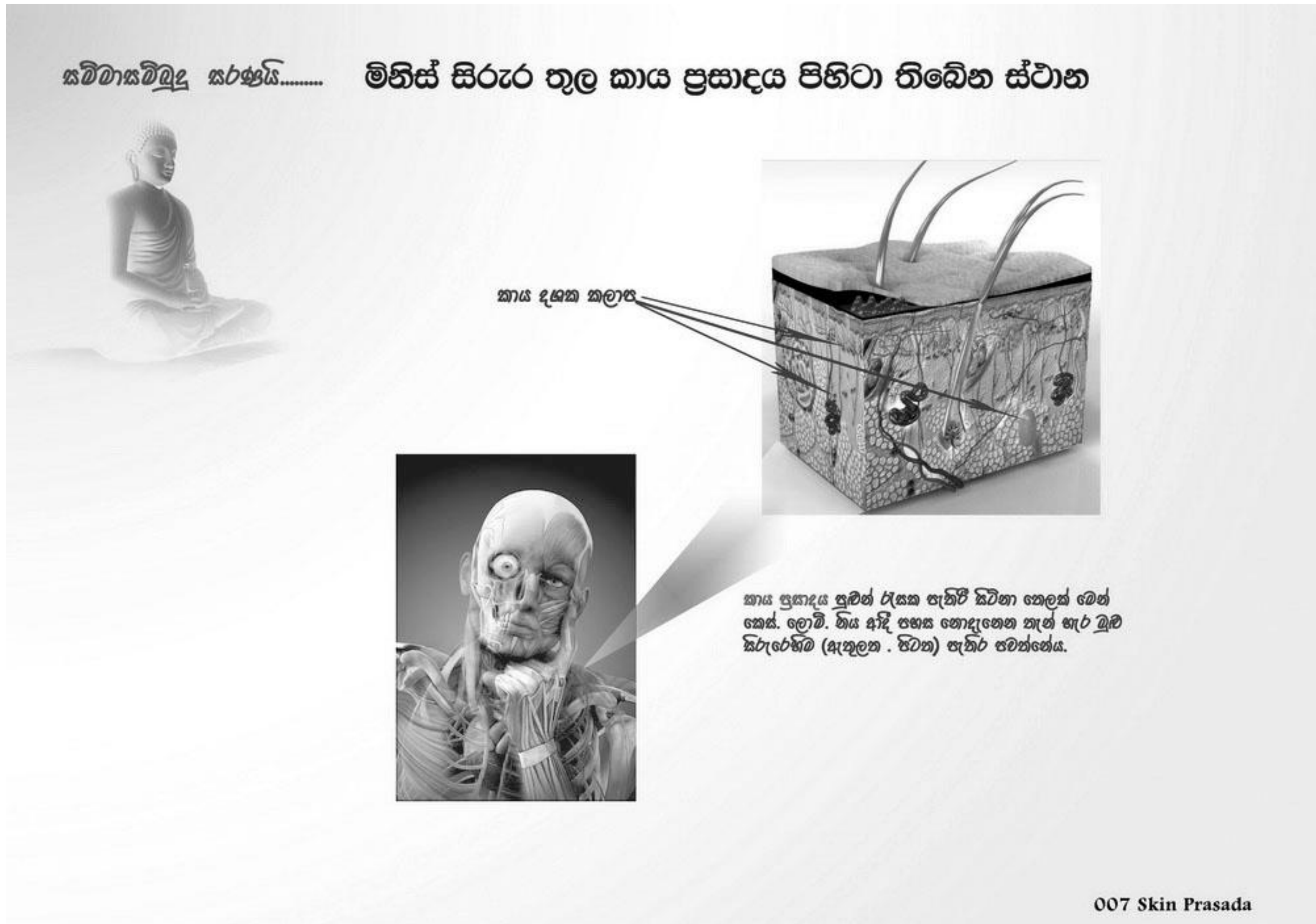
සම්මාසම්බුදු සරණයි.........
මිනිස් සිරුර තුල කාය ප්‍රසාදය පිහිටා තිබෙන ස්ථාන
කාය දශක කලාප
කාය ප්‍රසාදය පුළුන් රැසක පැතිරී සිටිනා තෙලක් මෙන් කෙස්. ලොම්. නිය ආදී පහස නොදැනෙන තැන් හැර මුළු සිරුරෙහිම (ඇතුළත . පිටත) පැතිර පවත්නේය.
007 Skin Prasada

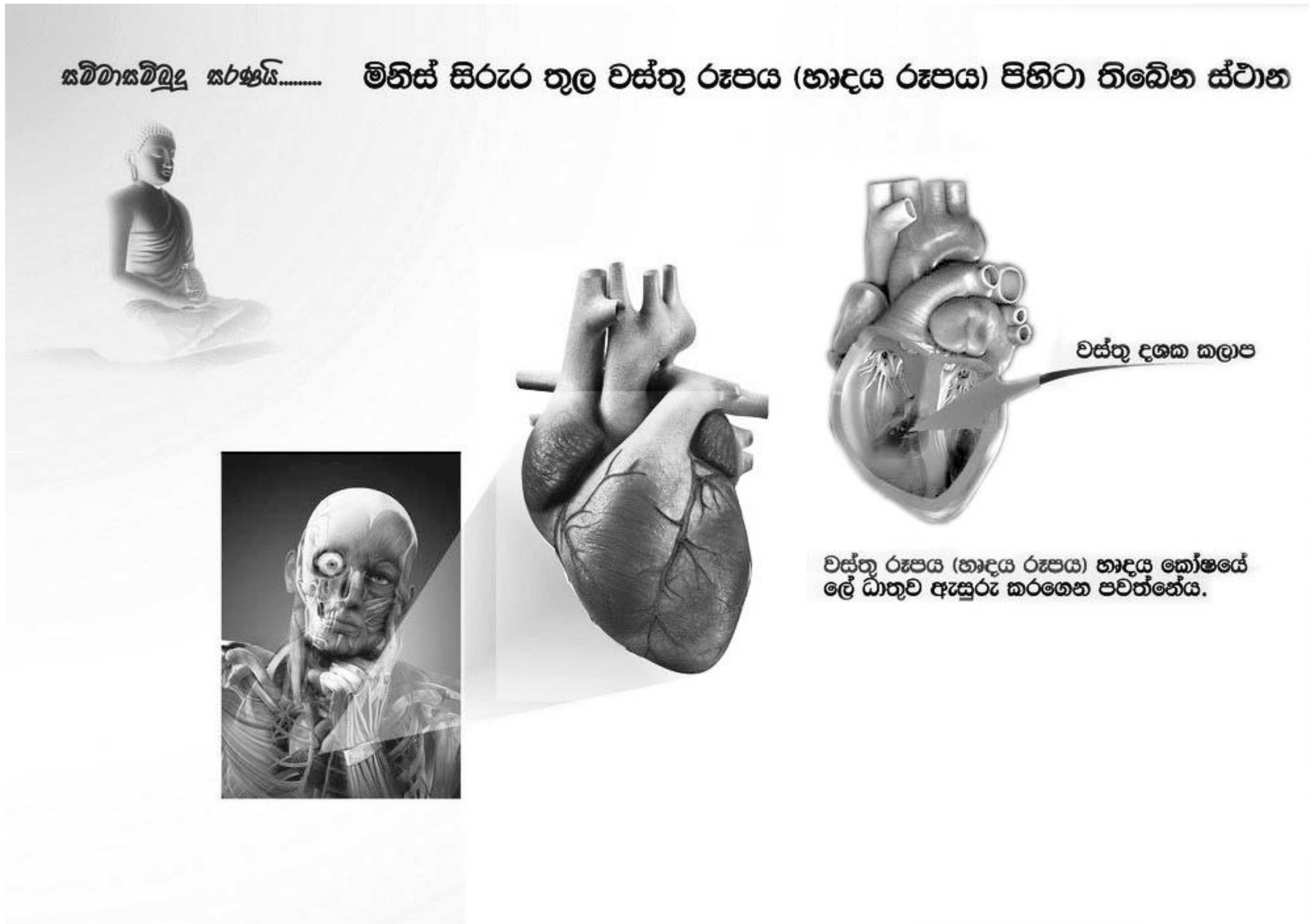
සම්මාසම්බුදු සරණයි.........
මිනිස් සිරුර තුල වස්තු රූපය (හෘදය රූපය) පිහිටා තිබෙන ස්ථාන
වස්තු දශක කලාප
වස්තු රූපය (හෘදය රූපය) හෘදය කෝෂයේ ලේ ධාතුව ඇසුරු කරගෙන පවත්නේය.

වර්තමාන — ගැටීමක්

ගෝචර රූප 7 + ප්‍රසාද 5

ඖදාරික රූප (සියුම් නොවන), සප්‍රතිඝ රූප (සැපෙන බව ඇති)

				සිත්
වර්ණය (රූපය)	+ චක්ෂුඃ ප්‍රසාදය	→	උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය (අකුසල විපාක/අහේතුක කුසල විපාක) -	02
ශබ්ද රූපය	+ ශ්‍රෝත්‍ර ප්‍රසාදය	→	උපේක්ඛා සහගත ශ්‍රෝත්‍ර විඤ්ඤාණය (අකුසල විපාක/අහේතුක කුසල විපාක) -	02
ගන්ධ රූපය	+ ඝ්‍රාණ ප්‍රසාදය	→	උපේක්ඛා සහගත ඝ්‍රාණ විඤ්ඤාණය (අකුසල විපාක/අහේතුක කුසල විපාක) -	02
රස රූපය	+ ජිහ්වා ප්‍රසාදය	→	උපේක්ඛා සහගත ජිහ්වා විඤ්ඤාණය (අකුසල විපාක/අහේතුක කුසල විපාක) -	02
පඨවි රූපය	+ කාය ප්‍රසාදය	→	සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය (අහේතුක කුසල විපාක) -	01
තේජෝ රූපය	+ කාය ප්‍රසාදය	→	දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය (අකුසල විපාක) -	01
වායෝ රූපය	+ කාය ප්‍රසාදය	→		
			පඤ්ච ප්‍රසාදයන් නිඃශ්‍රය කරමින් මෙම සිත් 10 උපදී. →	10

(02, 02, 02, 02, 01, 01 — ද්විපඤ්ච විඤ්ඤාණ)

මෙම ප්‍රධාන රූප 03 රූප විභාගයේදී ගෝචර රූප ලෙසද ගනී. (ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යය රූපය/ පොට්ඨබ්බ රූප)

අතීත / වර්තමාන / අනාගත ගෝචර රූප 07

ධම්මාරම්මණ / ධම්ම රූප

ප්‍රසාද රූප - 05

සූක්ෂම රූප - 16

චිත්තය

චෛතසික - 52

ප්‍රඥප්තීන්

↓

මනෝද්වාරය

මනෝ ධාතු - 03
මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතු - 76
} සිත් 79

හෘද වස්තු රූපය නිඃශ්‍රය කරමින් මෙම සිත් 79 උපදී.

ධම්ම රූප + මනෝද්වාරය → විපාක,කුසල්,අකුසල්,ක්‍රියා සිත් ආදී සිත් 79

ආයතන ලෙස විග්‍රහය

ආයතන යනු : චිත්ත චෛතසික ඉපිද තමා අයත් කෘත්‍යන් සිදු කරන ස්ථානයයි.

වර්ණායතනය	+	චක්ඛායතනය	→	මනායතනය
ගන්ධායත්නය	+	ඝ්‍රානායතනය	→	මනායතනය
රසායත්නය	+	ජිහ්වායතනය	→	මනායතනය
ශබ්දායතනය	+	ශ්‍රෝතායතනය	→	මනායතනය
පොට්ඨබ්බායතනය	+	කායාතනයන	→	මනායතනය
ධම්මායතනය	+	මනායතනය	→	මනායතනය

සුකුම රූප 16
චෛතසික 52
නිර්වාණය
ප්‍රඥප්තීන්
→ ධම්මායතනය

සිත් 89 මනායතනයයි,

ධාතු ලෙස විග්‍රහය

ධාතු යනු : සත්වයෙකු නොවන, පුද්ගලයකු නොවන දෙය ධාතු නම් වේ.

<u>විඤ්ඤාණ ධාතු 07</u>

චක්ෂුර් විඤ්ඤාණ ධාතුව (චක්ෂුර් විඤ්ඤාණය)	02
ශ්‍රෝත්‍ර විඤ්ඤාණ ධාතුව (ශ්‍රෝත්‍ර විඤ්ඤාණය)	02
ඝ්‍රාණ විඤ්ඤාණ ධාතුව (ඝ්‍රාණ විඤ්ඤාණය)	02
ජිහ්වා විඤ්ඤාණ ධාතුව (ජිහ්වා විඤ්ඤාණය)	02
කාය විඤ්ඤාණ ධාතුව (කාය විඤ්ඤාණය)	02
මනෝ ධාතුව	03
මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුව (මනෝ විඤ්ඤාණය)	76

→ පඤ්ච විඤ්ඤාණයෙන් ප්‍රසාද රූප පස නිඃශ්‍රය කරමින් උපදී.

හෘද රූපය (වස්තු රූපය)

1. අට විසි (28) රූපයන්ගෙන් එක් රූපයකි.

2. මනෝ ධාතුව සහ මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුව "හෘද වස්තු රූපය" නිඃශ්‍රය කරමින් උපදී. මෙය "වස්තු රූපය" යැයිද කියනු ලැබේ.

3. ප්‍රසාද නාමයෙන් නොකියන නමුත් හෘද වස්තු රූපයේද එක්තරා ප්‍රසාදයක් ඇත.

4. වස්තු රූපය තනිව පැවතිය නොහැකිය. එය පවතිනුයේ "වස්තු දශක කලාපයක්" ලෙසිනි. (අවිනිබ්භෝග රූප 8 + හෘද වස්තු රූපය + ජීවිත රූපය)

5. හෘද රූපය පවතිනුයේ හෘද කොෂයන්හි පිහිටි ලේ ධාතුව ඇසුරු කරගෙනය. හෘද කෝෂයේ ස්ථිරව පවතින ලෙයක් නැත. ලෙය නිතර චලනය වෙමින් පවතී. නමුත් හෘද කෝෂයෙන් පිට "වස්තු රූපය" නොයන්නේය.

ශරීරයේ සිත් ඇතිවන ස්ථාන

1. චක්ෂුර් ප්‍රසාදයේ	-> චක්ෂුර් විඤ්ඤාණය	02
2. ශ්‍රෝත්‍ර ප්‍රසාදයේ	-> ශ්‍රෝත්‍ර විඤ්ඤාණය	02
3. ඝ්‍රාණ ප්‍රසාදයේ	-> ඝ්‍රාණ විඤ්ඤාණය	02
4. ජිහ්වා ප්‍රසාදයේ	-> ජිහ්වා විඤ්ඤාණය	02
5. කාය ප්‍රසාදයේ	-> කාය විඤ්ඤාණය	02
6 හෘද වස්තු රූපයේ	-> මනෝ ධාතුව	03
	මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුව	76

අප සම්මා සම්බුදු රජුන්ගේ දේශනා අනුව මුළු ශරීරය පුරාම සිත් හට ගනී. (කෙස්,ලොම්,නිය හැර)

පරමාර්ථ ධර්මයන්ගේ ආයුෂ

1. උපදින කාලය, පවතින කාලය, නැසෙන කාලය යැයි රූප හා සිත් වල අවස්ථා 03 කි. එහි එක් කාලයක් "ක්ෂණයකි".

2. උපදින කාලයට "උත්පාද ක්ෂණය" කියාද, පවතින කාලයට "ස්ථිති ක්ෂණය" කියාද හා නැසෙන කාලයට "භංග ක්ෂණය" කියාද කියනු ලැබේ.

3. සිතට අයත් උත්පාද/ස්ථිති/භංග යන කාල තුන එකතු කොට චිත්තක්ෂණයක් යැයි කියනු ලැබේ. එනම් සිතක කාලය චිත්තක්ෂණ එකකි (01).

4. සිතෙහි කාල තුන එකිනෙකට සමාන වේ. එනම් සිත යම්කිසි කාලයකින් ඉපිද, එම කාලය පැවත, එවැනිම කාලයකින් භංග වේ. (නිරුද්ධ වේ)

5. පරමාර්ථ ධර්මයන්ගේ අභාවප්‍රප්තියට නිරෝධයයිද භංගයයිද කියනු ලැබේ.

6. සිත උත්පාද ක්ෂණයේ බලවත් වේ. අනිත් කාල දෙකෙහි දුර්වල වේ.

7. රූපයේ ආයුෂ චිත්තක්ෂණ 17කි. කුඩා ක්ෂණ 51කි (17 x 3 = 51) . රූපයේ පළමු ක්ෂණය උත්පාද ක්ෂණයයි, 51 වන ක්ෂණය භංග ක්ෂණයයි, 02 වන ක්ෂණයේ සිට 50 වන ක්ෂණය දක්වා ක්ෂණ 49 ස්ථිති ක්ෂණයයි.

8. රූපයෙහි කාල තුන එකිනෙක අසමාන වේ. රූපයෙහි ස්ථිති ක්ෂණය බලවත් වේ. උත්පාද ක්ෂණය හා භංග ක්ෂණය දුර්වල වේ.

9. අටවිසි රූපයන්ගෙන් රූප 22කට චිත්ත ක්ෂණ 17ක් ආයුෂ ඇති අතර ඉතිරි රූප 06 ට එතරම් ආයුෂ නැත.

චෛතසික දෙපනස (52)

අරමුණු ගැනීමක් ඇතිවන කල්හි හෙවත් චිත්තයක් උපදින කල්හි ඒ **ක්‍රියාව** හා මිශ්‍රවූ (සම්ප්‍රයුක්තව) අන්‍ය **ක්‍රියාවෝ** චෛසිකයෝය.

<u>චෛසිකයන්ගේ සම්ප්‍රයෝග ලක්ෂණ</u>

1. පෙර පසු නොවී එකෙනෙහිම සිත සමගම ඉපදීම
2. පෙර පසු නොවී එකෙනෙහිම සිත සමගම නිරුද්ධ වීම
3. සිත ගන්නා අරමුණමම ගැනීම
4. සිත උපදින තැනම ඉපදීම

ලෝක ධාතුවේ සත්ව තල පිහිටුම

ගති ලක්ෂණ රළු භාවයේ සිට සියුම් භාවය දක්වා අඩුවේ (ඉහළට)

සිත් 89
- කාමාවචර 54
- රූපාවචර 15
- අරූපාවචර 12
- ලෝකෝත්තර 08

අරූපාවචර බ්‍රහ්මලෝක 04

- නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය - ආයුෂ කල්ප 84,000
- ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය - ආයුෂ කල්ප 64,000
- විඤ්ඤාණඤ්චායතනය - ආයුෂ කල්ප 40,000
- ආකාසානඤ්චායතනය - ආයුෂ කල්ප 20,000

ධර්මය ශ්‍රවනය කල නොහැක.

රූපාවචර බ්‍රහ්මලෝක 16

කායින්ද්‍රිය, ඝාණින්ද්‍රිය, ජිව්හින්ද්‍රිය පහල නොවේ

අකනිට්ඨය	- ආයුෂ කල්ප 16,000	- අනාගාමී උතුමන් සහ රහතන් වහන්සේලා
සුදස්සිය	- ආයුෂ කල්ප 8,000	- අනාගාමී උතුමන්
සුදස්සය	- ආයුෂ කල්ප 4,000	- අනාගාමී උතුමන්
අතප්පය	- ආයුෂ කල්ප 2,000	- අනාගාමී උතුමන්
අවිහය	- ආයුෂ කල්ප 1,000	- අනාගාමී උතුමන්
අසඤ්ඤසත්තය	- ආයුෂ කල්ප 500	- ධ්‍යාන නොලබා සමථ භාවනා කිරීම, බෞද්ධ නොවන භාවනා ක්‍රම කිරීම
වේහප්ඵලය	- ආයුෂ කල්ප 500	- සතරවන ධ්‍යානය
සුභ කිණ්හකය	- ආයුෂ කල්ප 64	- තෙවන ධ්‍යානය (උපරිම)
අප්පමාණ සුභය	- ආයුෂ කල්ප 32	- තෙවන ධ්‍යානය (මධ්‍යස්ත)
පරිත්ත සුභය	- ආයුෂ කල්ප 16	- තෙවන ධ්‍යානය (සුළුවට)
ආභස්සරය	- ආයුෂ කල්ප 8	- දෙවන ධ්‍යානය (උපරිම)
අප්පමාණාභය	- ආයුෂ කල්ප 4	- දෙවන ධ්‍යානය (මධ්‍යස්ත)
පරිත්තාභය	- ආයුෂ කල්ප 2	- දෙවන ධ්‍යානය (සුළුවට)
මහාබ්‍රහ්මය	- ආයුෂ කල්ප 1	- පළමු ධ්‍යානය (උපරිම)
බ්‍රහ්මපුරෝහිත	- ආයුෂ කල්ප 1/2	- පළමු ධ්‍යානය (මධ්‍යස්ත)
බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජය	- ආයුෂ කල්ප 1/3	- පළමු ධ්‍යානය (සුළුවට)

ශුද්ධාවාස බ්‍රහ්ම ලෝක (අකනිට්ඨය – අවිහය)

කාම ලෝකය 11 (කාම භූමිය)

පංචේන්ද්‍රිය පහල වේ

දිව්‍ය ලෝක 06 / කාම සුගති භූමිය 07

පරනිම්මිතවසවර්තිය	- ආයුෂ : මිනිස් වර්ෂ 1600ක් එක් දිනකි. එවැනි දින 365ක් වර්ෂයකි (දිව්‍ය වර්ෂ). දිව්‍ය වර්ෂ 16,000
නිම්මානරතිය	- ආයුෂ : මිනිස් වර්ෂ 800ක් එක් දිනකි. එවැනි දින 365ක් වර්ෂයකි (දිව්‍ය වර්ෂ). දිව්‍ය වර්ෂ 8,000
තුසිතය	- ආයුෂ : මිනිස් වර්ෂ 400ක් එක් දිනකි. එවැනි දින 365ක් වර්ෂයකි (දිව්‍ය වර්ෂ). දිව්‍ය වර්ෂ 4,000
යාමය	- ආයුෂ : මිනිස් වර්ෂ 200ක් එක් දිනකි. එවැනි දින 365ක් වර්ෂයකි (දිව්‍ය වර්ෂ). දිව්‍ය වර්ෂ 2,000
තාවතිංසය	- ආයුෂ : මිනිස් වර්ෂ 100ක් එක් දිනකි. එවැනි දින 365ක් වර්ෂයකි (දිව්‍ය වර්ෂ). දිව්‍ය වර්ෂ 1,000
චාතුර්මහාරාජිකය	- ආයුෂ : මිනිස් වර්ෂ 50ක් එක් දිනකි. එවැනි දින 365ක් වර්ෂයකි (දිව්‍ය වර්ෂ). දිව්‍ය වර්ෂ 500
මිනිසා	- ආයුෂ : (මිනිස් වර්ෂ) 0 සිට 1,000,000 හෝ වැඩි

සතර අපාය – අපාය 04 (භූමිය/කාම දුගති භූමිය)

- අසුර නිකාය
- ප්‍රේත ලෝකය
- තිරිසන් යෝනිය
- නරකය

පෘථිවිය

මෙම නියාම ධර්මතා, එක භවයකදී කිසිදු කෙනෙකුගෙන් නොඅසා, සර්ව සම්පූර්ණයෙන්ම අවබෝධ කර ගන්නා තැනැත්තා සම්මා සම්බුදු වරයෙකි.

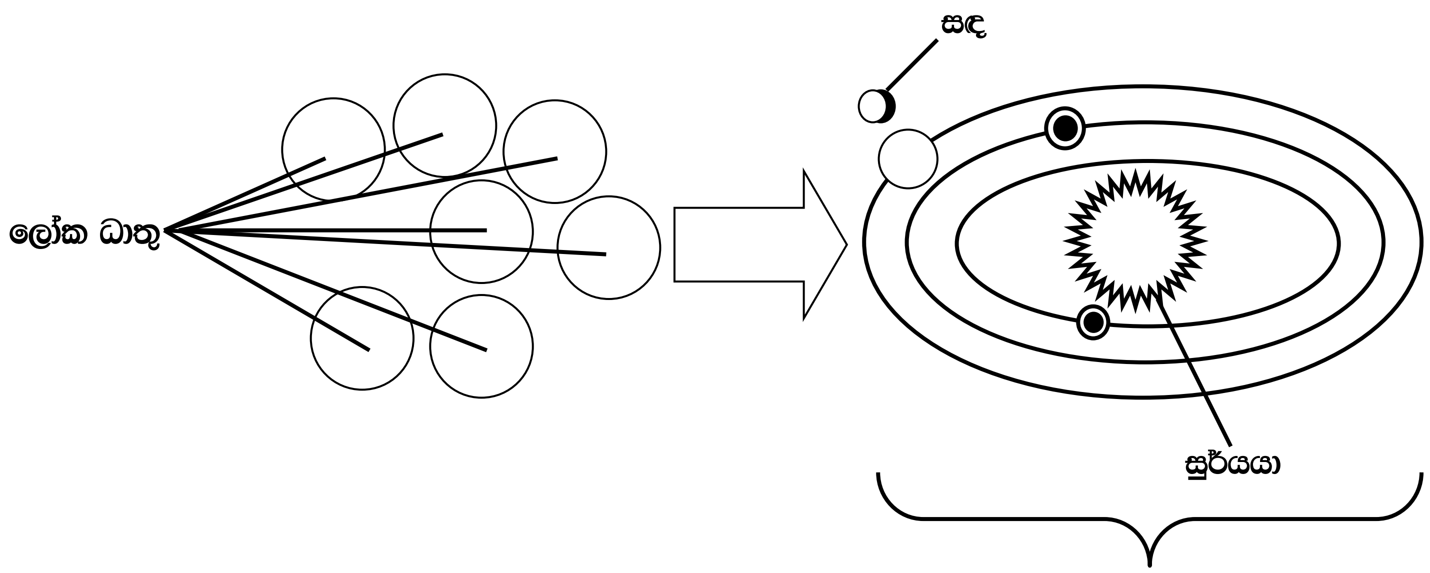

ලෝක ධාතුවක් (සක්වලක්)

එක් සූර්ය්‍යයෙකුගෙන්, එක් සඳකින් ආලෝකවත් කරන 31 භූමිය එක් ලෝක ධාතුවක් හෙවත් සක්වලකි. (සාමාන්‍යයෙන් අප දන්නා සෞරග්‍රහ මණ්ඩලය)

ලෝක ධාතු දහසක් (1000ක්) = සහස්‍රි ලෝක ධාතු 01 (චූලනී ලෝක ධාතුව)

සහස්‍රි ලෝක ධාතු දහසක් (1000ක්) = ද්වි සහස්‍රි ලෝක ධාතු 01 (මධ්‍යම ලෝක ධාතුව)

ලෝක ධාතු 1×10^6

ලෝක ධාතු දස ලක්ෂයක්

මධ්‍යම ලෝක ධාතු දහසක් (1000ක්) = ත්‍රිසහස්‍රී ලෝක ධාතු 01 (මහා සහස්‍රී ලෝක ධාතුව)

ලෝක ධාතු 1×10^9

කෝටි ලක්ෂකයක් ලෝක ධාතු

බුදුන්ගේ ජාති ක්ෂේත්‍රය මධ්‍යම ලෝක ධාතුව පුරා පැතිරේ.

මහබෝසත් මව් කුස පිළිසිඳීම/බිහිවීම/අභිනිෂ්ක්‍රමණය/බුදු වීම/දම්සක් පැවැත්වීම/ආයු සංස්කරණය හැරීම/පරිනිර්වාණය

බුදුන්ගේ ආඥා ක්ෂේත්‍රය = මහා සහස්‍රි ලෝක ධාතුව පුරා පැතිරේ.

බුදුන්ගේ විෂය ක්ෂේත්‍රය = අනන්ත සක්වල පුරා පැතිරේ.

(පරමාර්ථ ධර්ම විස්තර කිරීමේදී, සම්මුතීන්ට ගැලපෙන අයුරින් වචන හැසිරවිය නොහැකි බව මතක තබා ගනු. පරමාර්ථය සත්‍යක් බැවින් එය මනොද්වරයේ ස්පර්ශයෙන්ම දැන ගත යුත්තකි.)

1. අනන්තවත් වූ මුළු අවකාශයේම පිහිටි මෙම අනන්තවත් ලෝක ධාතුන් නිර්මාණය වී ඇත්තේ රූප 28කින්ද, චිත්තයෙන්ද, චෛතසික 52කින්ද යන පරමාර්ථ 81 කිනි.
(රූප 28/සිත් 89/චෛතසික 52/ {169})
2. නිර්වාණය නමැති පරමාර්ථ ධර්මය අසංඛත ධර්මයක් බැවින් එය අනෙක් සංඛත ධර්ම හා ඇතුලත් කරනු නොලැබේ.
3. හේතූන්ගෙන් (ප්‍රත්‍ය ආධාරයෙන්) හටගත් ධර්ම සංඛත ධර්මයෝය. (රූප 28/චිත්තය/චෛතසික 52)
4. සංඛත ධර්මයෝ මොහොතක් හෝ නොපවතින ධර්මයෝය.ඉපිද,පැවැත, එකෙනෙහිම භංගයට (නිරුද්ධයට) පත් වන්නේය.
5. නිර්වාණය නමැති පරමාර්ථ ධර්මය හේතූන්ගෙන් හටගත් ධර්මයක් නොවේ. කවමදාවක් නැති නොවන සෑම කල්හිම පවතින ධර්මයකි.
6. අපගේ ඛඹයක් වූ ශරීරයේද මෙම පරමාර්ථ ධර්ම 81 ඉපිද, පැවත,නිරුද්ධ වන්නේය. නමුත් දීර්ඝ ක්‍රමය අනුව පරමාර්ථ ධර්ම 169ම රහතුන්ගේ ශරීරයේ ඉපිද, පැවත, නිරුද්ධ වී ගිය බවක් කථා කල හැකි වන්නේය.
7. සංඛත ධර්මයෝ ඉපදෙන බැවින් නොපවතින්නේද නැත. ඉපිද නිරුද්ධ වන බැවින් (භංගයට) පවතින්නක්ද නොවේ. එබැවින් සංඛත ධර්මයෝ ඇත්තේද නැති නැත්තේද නැති ධර්ම කොට්ඨාශයකි.
8. ආර්‍ය්‍ය පර්යේෂණයෙන් ඉහත කරුණු ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත් බුදුරදුන් ශරීරයට ලෝකය යැයි දේශනා කළ සේක.
9. බුදු දහම "ලෝකය" හේතු ඵල ධර්මතා ඇසුරින් සවිස්තර කරනු ලබයි. මෙම හේතු ඵල ධර්මතාව නියාම ධර්ම 05ක් ඇසුරු කර ගනිමින් පවත්වනු ලබයි. මෙම නියාම 05ට පිටස්තරව ලෝකයේ කිසිදු දෙයක් නොවන්නේය. බීජ/ඍතු/කර්ම/ධම්ම/චිත්ත යන නියාම ධර්ම වේ. මෙහිදී චිත්ත නියාම නිර්වාණය පිණිස පර්යේෂණයට ලක් කළ යුත්තකි. ඒ අනුව සිත පිහිට විය යුතුයි.

සම්මාසම්බුදු සරණයි - කාලත්‍රයේම ලෝක ධාතුවේ පහලවන චිත්ත- චෛතසික ධර්ම සම්ප්‍රයෝගය/පුද්ගලයන්ට ලැබෙන සිත්/භූමි වලට ලැබෙන සිත්

සිත් ගණන	භූමි වශයෙන් සිත් බෙදීම (4)			චිත්ත නාමය (89)	භවාංග කෘත්‍යය	අඤ්ඤසමාන රාශිය							අකුශල රාශිය											සෝභන රාශිය							පුද්ගලයන්ට ලැබෙන සිත්								භූමි වලට ලැබෙන සිත්		
						1-7	8	9	10	11	12	13	14-17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28-46	47	48	49	50	51	52											
						1-7	1	2	3	4	5	6	1-4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	1-19	1	2	3	1	2	1											
							ප්‍රකීර්ණක (6)						අකුශල (14)												විරති (3)			අප්‍රමාණ්‍ය													
						සර්ව චිත්ත සාධාරණ (7)	විතක්ක	විචාර	අධිමොක්ඛ	විරිය	ප්‍රීති	ඡන්ද	අකුශල සාධාරණ (4)	ලෝභ	දිට්ඨි	මාන	දෝස	ඉස්සා	මච්ඡරිය	කුක්කුච්ච	ථීන	මිද්ධ	විචිකිච්ඡා	සෝභන සාධාරණ (19)	සම්මා වාචා	සම්මා කම්මන්ත	සම්මා ආජීව	කරුණා	මුදිතා	ප්‍රඥා	දුර්ගති අහේතුක 37	සුගති අහේතුක 41	සුගති ද්වි හේතුක 41	ත්‍රිහේතුක පෘතග්ජන 54	සෝවාන් ඵලස්ථයා 50	සකෘදාගාමි ඵලස්ථයා 50	අනාගාමි ඵලස්ථයා 48	අරිහත් ඵලස්ථයා 44	කාමාවචර 80	රූපාවචර 64	අරූපාවචර 42
1	කාමාවචර සිත් සිව්පනස (54)	අකුසල් සිත් 12	ලෝභමූල සිත් අට	සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓	අකු4	✓	✓																✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓
2				සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓	අකු4	✓	✓						✓❷	✓❷									✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓
3				සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓	අකු4	✓		✓❷															✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
4				සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓	අකු4	✓		✓❷					✓❷	✓❷									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
5				උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓	අකු4	✓	✓																✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓
6				උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓	අකු4	✓	✓						✓❷	✓❷									✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓
7				උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓	අකු4	✓		✓❷															✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
8				උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓	අකු4	✓		✓❷					✓❷	✓❷									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
9			ද්වේෂමූල සිත් දෙක	දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓	අකු4				✓	✓❷	✓❷	✓❷											✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		
10				දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓	අකු4				✓	✓❷	✓❷	✓❷	✓❷	✓❷									✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		
11			මෝහමූල සිත් දෙක	උපේක්ෂා සහගත විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත සිත	x	සර්ව7	✓	✓		✓			අකු4										✓								✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓
12				උපේක්ෂා සහගත ඖධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓			අකු4																		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
13		අහේතුක සිත් අටළොස (18)	අකුශල විපාක සිත් සත (7)	උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
14				උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
15				උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
16				උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
17				දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
18				උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය	x	සර්ව7	✓	✓	✓																						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
19				උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය	සතර අපා	සර්ව7	✓	✓	✓																						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
20			අහේතුක කුශල විපාක සිත් අට (8)	උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
21				උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
22				උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
23				උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
24				සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය	x	සර්ව7																									✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
25				උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය	x	සර්ව7	✓	✓	✓																						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
26				සෝමනස්ස සහගත සන්තිරණය	x	සර්ව7	✓	✓	✓		✓																				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
27				උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය	සුගති අහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓																						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
28			අහේතුක ක්‍රියා සිත් තුන (3)	උපෙක්ඛා සහගත පඤ්චද්වාරාවර්ජනය	x	සර්ව7	✓	✓	✓																						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
29				උපෙක්ඛා සහගත මනෝද්වාරාවර්ජනය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓																					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
30				සෝමනස්ස සහගත හසිතුප්පාදය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓																												✓	✓	✓	
31		කාමාවචර සෝභන සිත් සුවිස්ස (24)	කාමාවචර කුසල් සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
32				සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
33				සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
34				සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
35				උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
36				උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
37				උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
38				උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶	✓❶		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
39			සහේතුක කාමාවචර විපාක සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓		
40				සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓		
41				සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	ද්විහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19								✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
42				සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	ද්විහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19								✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
43				උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓		
44				උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓		
45				උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	ද්විහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19								✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
46				උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	ද්විහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19								✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
47			සහේතුක කාමාවචර ක්‍රියා සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓								✓	✓	✓	✓
48				සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓								✓	✓	✓	✓
49				සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶									✓	✓	✓	✓
50				සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶									✓	✓	✓	✓
51				උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓								✓	✓	✓	✓
52				උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓								✓	✓	✓	✓
53				උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19				✓❶	✓❶									✓	✓	✓	✓
54				උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓		✓												සෝ19				✓❶	✓❶									✓	✓	✓	✓
55	රූපාවචර සිත් පසළොස (15)		රූපාවචර කුසල් සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	
56				විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7		✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	
57				ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7			✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	
58				සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	
59				උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	
60			රූපාවචර විපාක සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓											
61				විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7		✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓											
62				ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7			✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓											
63				සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓											
64				උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓											
65			රූපාවචර ක්‍රියා සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓								✓	✓	✓	
66				විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7		✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓								✓	✓	✓	
67				ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7			✓	✓	✓	✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓								✓	✓	✓	
68				සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19				✓❶	✓❶	✓								✓	✓	✓	
69				උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓								✓	✓	✓	
70	අරූපාවචර සිත් දෙළොස (12)		අරූපාවචර කුසල් සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන කුසල් සිත	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
71				විඤ්ඤාණඤ්චායතන කුසල් සිත	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
72				ආකිඤ්චඤ්ඤායතන කුසල් සිත	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
73				නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන කුසල් සිත	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
74			අරූපාවචර විපාක සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන විපාක සිත	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓											
75				විඤ්ඤාණඤ්චායතන විපාක සිත	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓											
76				ආකිඤ්චඤ්ඤායතන විපාක සිත	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓											
77				නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන විපාක සිත	ත්‍රිහේතුක	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓											
78			අරූපාවචර ක්‍රියා සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන ක්‍රියා සිත	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓								✓	✓	✓	✓
79				විඤ්ඤාණඤ්චායතන ක්‍රියා සිත	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓								✓	✓	✓	✓
80				ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓								✓	✓	✓	✓
81				නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත	x	සර්ව7			✓	✓		✓												සෝ19						✓								✓	✓	✓	✓
82	ලෝකෝත්තර සිත් අට(8)		ලෝකෝත්තර මග්ග චිත්ත (4)	සෝතාපත්ති මග්ග චිත්තය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓	✓	✓			✓									✓	✓	
83				සකදාගාමී මග්ග චිත්තය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓	✓	✓			✓									✓	✓	✓
84				අනාගාමී මග්ග චිත්තය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓	✓	✓			✓									✓	✓	✓
85				අරහත්ත මග්ග චිත්තය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓	✓	✓			✓									✓	✓	✓
86			ලෝකෝත්තර ඵල චිත්ත (4)	සෝතාපත්ති ඵල චිත්තය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓	✓	✓			✓					✓				✓	✓	✓
87				සකදාගාමී ඵල චිත්තය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓	✓	✓			✓						✓			✓	✓	✓
88				අනාගාමී ඵල චිත්තය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓	✓	✓			✓							✓		✓	✓	✓
89				අරහත්ත ඵල චිත්තය	x	සර්ව7	✓	✓	✓	✓	✓	✓												සෝ19	✓	✓	✓			✓								✓	✓	✓	✓

සර්ව චිත්ත සාධාරණ (7) පස්ස. වේදනා. සඤ්ඤා. චේතනා. ඒකග්ගතා. ජීවිතින්ද්‍රිය. මනසිකාරය

අකුශල සාධාරණ (4) මෝහ. අහිරික. අනොත්තප්ප. උද්ධච්ච

2013-03-29

සෝභන සාධාරණ (19) සද්ධා. සති. හිරි. ඔත්තප්ප. අලෝහ. අදෝස. තත්‍රමජ්ඣත්තතා. කාය පස්සද්ධි. චිත්ත පස්සද්ධි. කාය ලහුතා. චිත්ත ලහුතා. කාය මුදුතා. චිත්ත මුදුතා. කාය කම්මඤ්ඤතා. චිත්ත කම්මඤ්ඤතා. කාය පාගුඤ්ඤතා. චිත්ත පාගුඤ්ඤතා. කායුජ්ජුකතා. චිත්තුජ්ජුකතා

08

සම්මා සම්බුදු සරණයි.......

කාමාවචර සිත්
සිව්පනස (54)

අකුසල් සිත් 12

ලෝභමූල සිත් අට
- සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

ද්වේෂමූල සිත් දෙක
- දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

මෝහමූල සිත් දෙක
- උපේක්ෂා සහගත විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඖධ්‍යත සම්ප්‍රයුක්ත සිත

අහේතුක සිත් අටළොස (18)

අකුශල විපාක සිත් (7)
- උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
- දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය
- උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය

අහේතුක කුශල විපාක සිත් අට (8)
- උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
- සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය
- සෝමනස්ස සහගත සන්තිරණය
- උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය

අහේතුක ක්‍රියා සිත් තුන (3)
- උපෙක්ඛා සහගත පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
- උපෙක්ඛා සහගත මනෝද්වාරාවර්ජනය
- සෝමනස්ස සහගත හසිතුප්පාදය

කාමාවචර සෝභන සිත් සුවිස්ස (24)

කාමාවචර කුසල් සිත් අට (8)
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

සහේතුක කාමාවචර විපාක සිත් අට (8)
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

සහේතුක කාමාවචර ක්‍රියා සිත් අට (8)
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

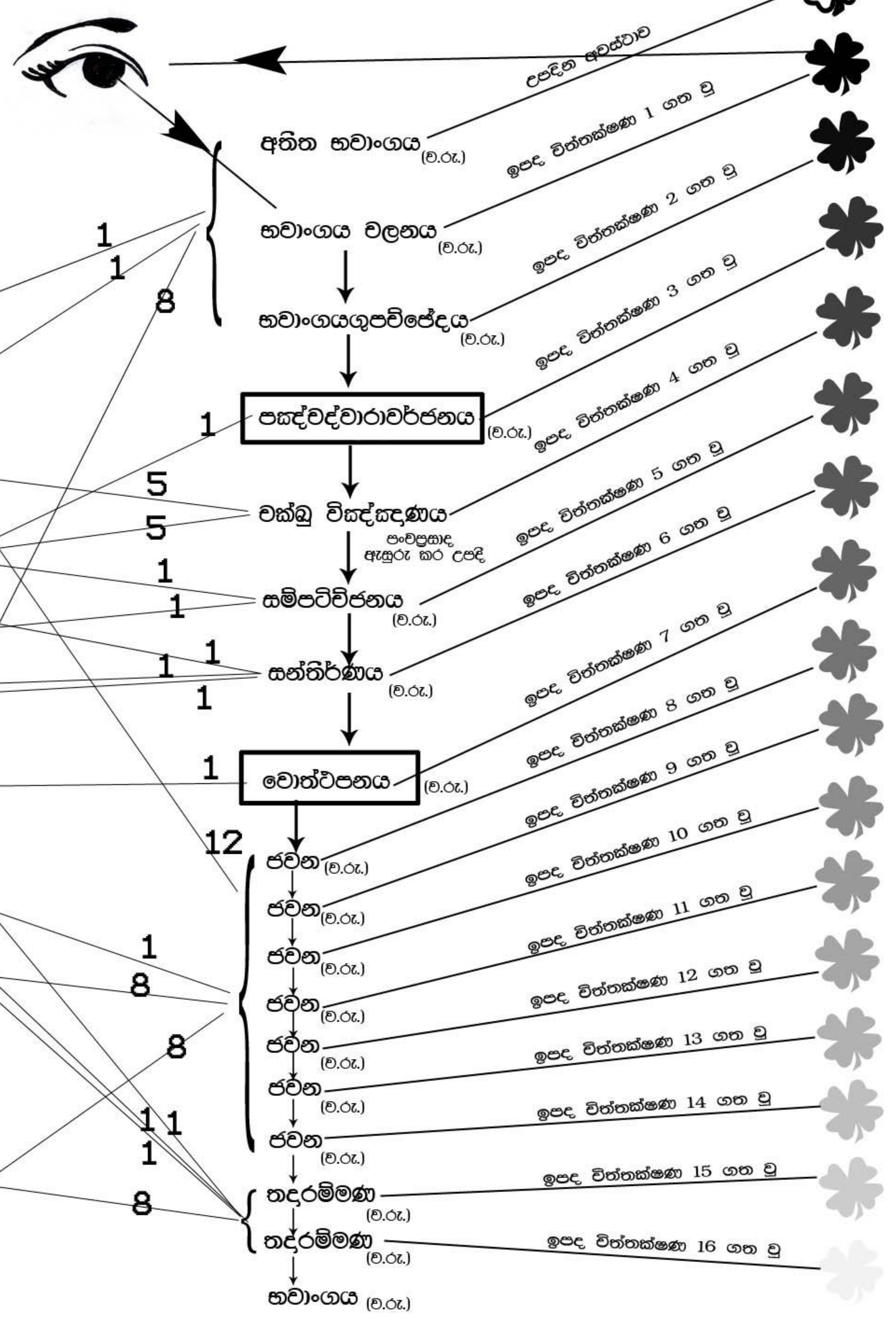

09 තෙරුවන් සරණයි - කුසල්-අකුසල් කාම ජවන චිත්තයන් හා ප්‍රතිසංධි විපාක

කාමාවචර කුසල් සිත් අට (8)	සහේතුක කාමාවචර විපාක සිත් අට (8) (ප්‍රතිසංධි කර්ම විපාක සිත්)	අහේතුක කුශල විපාක සිත් අට (8) (ප්‍රවෘත්ති කර්ම විපාක සිත්)
1 සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	සෝ සහගත ඥාන සම් අසං සිත	උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
2 සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	සෝ සහගත ඥාන සම් සසං සිත	උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
3 සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	සෝ සහගත ඥාන විප්‍ර අසං සිත	උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය
4 සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	සෝ සහගත ඥාන විප්‍ර සසං සිත	උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
5 උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	උ සහගත ඥාන සම් අසං සිත	සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
6 උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	උ සහගත ඥාන සම් සසං සිත	උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය
7 උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	උ සහගත ඥාන විප්‍ර අසං සිත	සෝමනස්ස සහගත සන්තිරණය
8 උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	උ සහගත ඥාන විප්‍ර සසං සිත	උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය

චුති චිත්තයට පෙර මරණාසන්න
ජවනයට විපාක දීමට
ඉදිපත් වී ඇති ප්‍රතිසංධි කර්මය
1-2-5-6 ත්‍රිහේතුක උත්කෘෂ්ට කුසල්
(කර්මයක්-චේතනාවක්-සිතක්)

ත්‍රිහේතුක සත්වයාගේ නව භවාංගය ප්‍රමුඛ සිත් සන්තතිය

ප්‍රතිසංධි සිත

සුගතිය

චුති චිත්තයට පෙර මරණාසන්න
ජවනයට විපාක දීමට
ඉදිපත් වී ඇති ප්‍රතිසංධි කර්මය
1-2-5-6 ත්‍රිහේතුක ඕමක හෝ
3-4-7-8 ද්විහේතුක උත්කෘෂ්ට
කුසල්
(කර්මයක්-චේතනාවක්-සිතක්)

චුති චිත්තය

ද්විහේතුක සත්වයාගේ නව භවාංගය ප්‍රමුඛ සිත් සන්තතිය

ප්‍රතිසංධි සිත

චුති චිත්තයට පෙර මරණාසන්න
ජවනයට විපාක දීමට
ඉදිපත් වී ඇති ප්‍රතිසංධි
කර්මය 3-4-7-8 ද්විහේතුක
ඕමක කුසල්
(කර්මයක්-චේතනාවක්-සිතක්)

අහේතුක කුශල විපාක
උපේක්ඛා සහගත
සන්තිරණය
භාවාංගය සන්තතිය

සුගති අහේතුක සත්වයාගේ නව භවාංගය ප්‍රමුඛ සිත් සන්තතිය

ප්‍රතිසංධි සිත

අකුසල් සිත් 12

09 සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
10 සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
11 සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
12 සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
13 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
14 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
15 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
16 උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

17 දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
18 දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

19 උපේක්ෂා සහගත විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත සිත
20 උපේක්ෂා සහගත ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත සිත

අහේතුක අකුශල විපාක සිත
(ප්‍රතිසංධි කර්ම විපාක සිත)

උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය

අකුශල විපාක සිත්
(ප්‍රවෘත්ත කර්ම විපාක සිත්)

ප්‍රතිසංධි සිත

උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය
උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය
උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය

චුති චිත්තයට පෙර මරණාසන්න
ජවනයට විපාක දීමට
ඉදිපත් වී ඇති ප්‍රතිසංධි
කර්මය 09-19
අකුශල
(කර්මයක්-චේතනාවක්-සිතක්)

අකුශල විපාක උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය
භාවාංගය සන්තතිය

දුගතිය

දුගති අහේතුක සත්වයාගේ (සතර අපා) නව භාවාංගය ප්‍රමුඛ සිත් සන්තතිය

10 A

කාමාවචර කුසල් අකුසල් සිත්

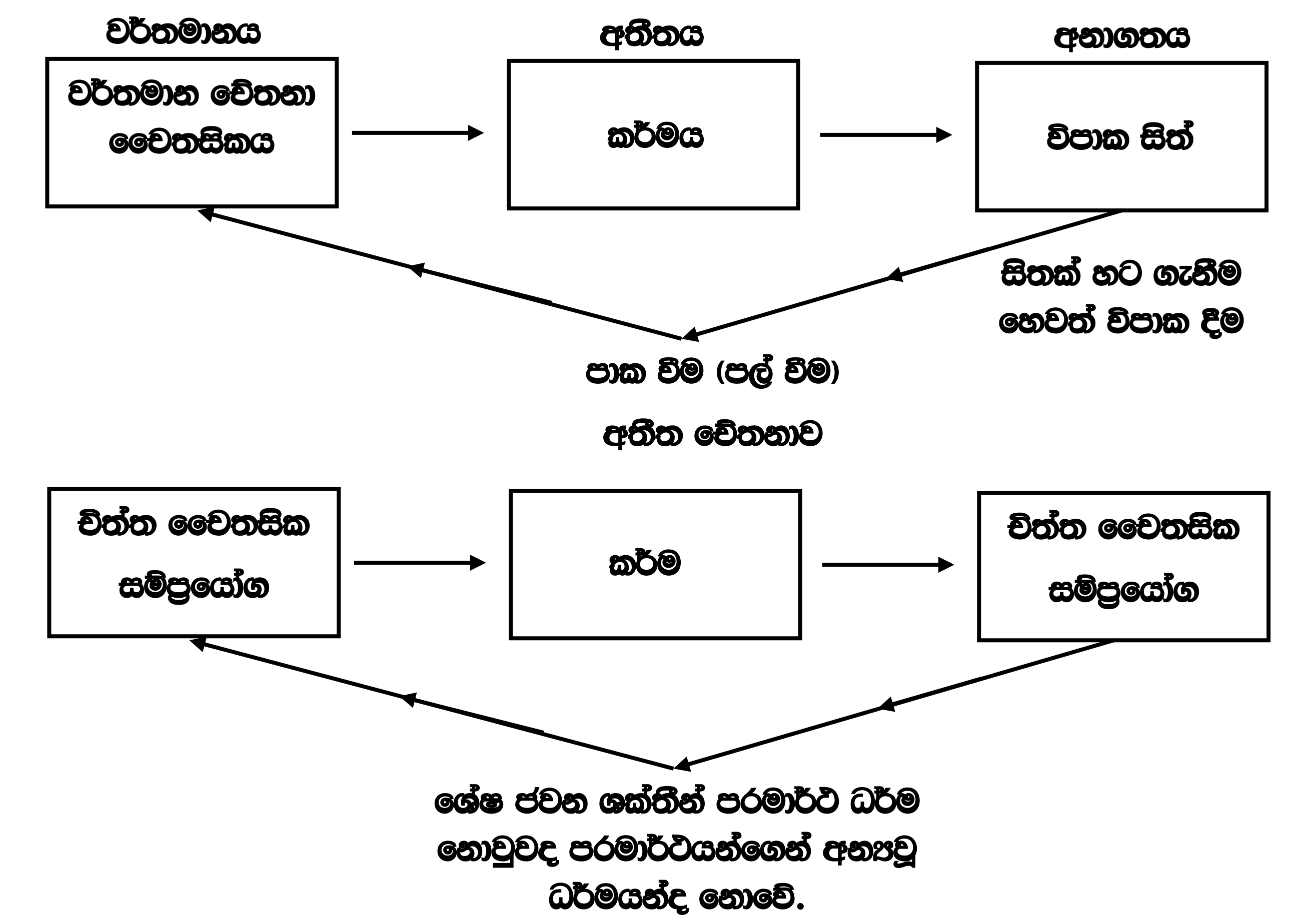

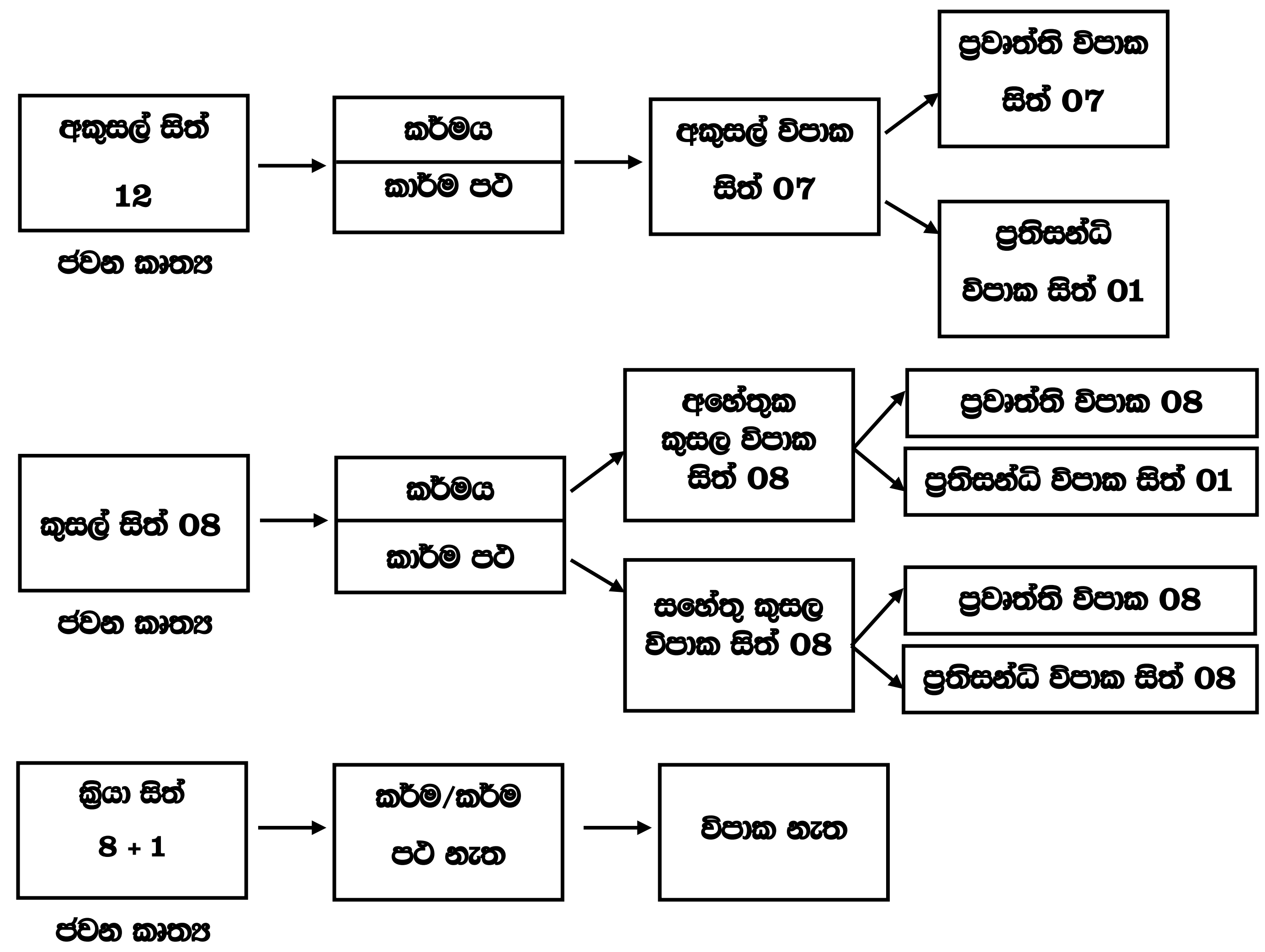

- සියළු පරමාර්ථ ධර්මයෝ වර්තමානයේ හටගනී. කාලාත්‍රය යොදා ඇත්තේ අවබෝධය පහසු වීම සඳහාය.
- කර්මය නමැති ශේෂ ජවන ශක්තියෙන් කරන එකම කෘත්‍ය සිත් හට ගැනීම පමණක් නොවේ. රූප ඇති කිරීමද කර්මයේ කෘත්‍යයකි. එසේ ඇතිවන රූපවලට කර්මජ රූපයයි කියති. කර්මයෙන් ඇති කරවන සිත් වලට විපාක සිත් යැයි කියති. විපාක සිත් ඉතා දුර්වල සිත්ය. ක්‍රියා සාදන ශක්තියක් නැත.
- විපාක සිත් පහළවීම වැළැක්විය නොහැකිය. විපාකයන්ට වරදින්නේද නැත.
- නොකරන ලද විපාකයක් කිසිවිටකත් විථියක හට නොගනී.

කර්මය නම් විපාක සිත් ඇති කිරීමේ ශක්තිය ඇති පරමාර්ථ නොවුවද පරමාර්ථයන්ගෙන් අනෙකකුත් නොවුවද සත්වයාගේ සන්තානයේ පැවැත්මට ආහාර ලබාදෙන (මනෝ සංචේතනා ආහාර) මහා බලයකි. ක්‍රියා ජවනයන්ගෙන් ඇති කරවන ශේෂ ජවන ශක්තීන්ගෙන් සත්ව සන්තානයට ආහාර ලබා දිය නොහැක.

අකුසල් සිත්, අකුසල් විපාක සිත් හා සිත් විථීන්හි පහල වීම

1. යමෙකුගේ සන්තානයෙහි ඇතිවුවහොත්, අනාගතයේදී ඔහුට අනිෂ්ඨ විපාක ඇති කරන්නාවූ සිත් අකුසල සිත් වේ.

2. අකුසල සිතක පිහිටන ලෝභ,ද්වේශ, මෝහාදී චෛතසිකයෝ සන්තානය දවන, තවන චෛතසිකයෝය.

3. චිත්ත විථියක ජවන කෘත්‍යයෙන් පමණක්ම අකුසල් සිත් හට ගනී.

4. අතීතයේ ඉපදුනා වූ අකුසල ජවන් නිසා ඒ සන්තානයේ අනාගතයේ පහල වන්නා වූ ක්‍රියා සාධනය නොකරන්නා වූ මන්ද වේග ඇත්තා වූ චිත්තයෝ අකුසල් විපකයෝය.

5. පඤ්චද්වාර විථි වල හටගන්නා අකුසල් සිත්හි(ජවන සිත්) චේතනාව දුර්වලය. එය කර්ම පථ ඇතිකිරීමට තරන් සමත් නොවේ.

6. මනෝද්වාරික වීථි වල ජවන්හි චේතනාව ප්‍රභලය. කර්ම පථ ඇති කිරීමට සමත් වේ.

7. සිතෙහි ඇතිවන චිත්තාංග හෙවත් චිත්ත චෛතසික නනාත්වය නිසා, ජවන කෘත්‍යයෙන් හට ගන්නා වූ අකුසල සිත් සංඛ්‍යාව දොළොසකි (12කි). කාලාත්‍රයේම සත්වයන්ට හටගන්නේ මෙම අකුසල් සිත් දොළොස පමණි. සත්වයෝ දුගතිගාමී වන්නේ මෙම අකුසල් සිත් නිසාය.

8. වර්තමානයේ හට ගන්නා වූ අකුසල සිතෙහි පිහිටන චේතනා චෛතසිකයේ ජවනය (බලය) හේතු කරගෙන අකුසල් සිත නිරුද්ධ වුවද, ශේෂ ජවන ශක්තීන් සන්තානයේ ඉතිරි වේ. එය අකුසල කර්මයයි. මෙසේ අනන්තවත් කාර්ම ඇතිවීම සිතෙහි නිරන්තරයෙන් සිදුවේ. මෙසේ ඇතිවන කර්මයන් පසුව ඇතිවන, අකුසල් / කුසල් සිත් මගින් උපස්තම්භනය හා උපපීඩනය වී, කර්මය සන්තානය තුල පල් වීම හෙවත් පාක වීම සිදුවේ. මෙසේ කර්මයෝ පාක වීම භවය පුරාම සිදුවේ.

9. සුදුසු අවස්ථාව එළඹි කල්හි පාක වූ අකුසල කර්ම ශක්තීන් සිත් ඇති කිරීම සිදු කරයි. එම සිත් අකුසල විපාක සිත් වේ.

10. අකුසල් සිත් දොලොසෙහි චේතනාව කර්මය ලෙස පාක වීම මගින් අකුසල විපාක සිත් 07ක් ඇති කරවයි. එම අකුසල් සිත් 07ම, අකුසල් විපාක වශයෙන් වීථියේ සුදුසු පරිදි හට ගනී. නමුත් මෙම අකුසල් විපාක සිත් සියල්ලටම ප්‍රතිසන්ධි විපාක ඇති කල නොහැක. ප්‍රතිසන්ධි විපාකයක් ලබා දිය හැක්කේ "අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණ සිතට" පමණි. එම සිත සතර අපා සත්වයින්ගේ ප්‍රතිසන්ධි / භවාංග / චුති කෘත්‍යයන් කරනු ලබයි. නමුත් ප්‍රවෘත්ති අකුසල් විපාක ලෙස මෙම සිත් 07ම සුදුසු පරිදි වීථියේ පිහිටයි.

11. චිත්ත වීථියක් ඇති වීමට ඉදිරිපත් වන ආරම්මණය, අනිෂ්ඨ අරම්මණයක් වූ කල්හි. වීථියේ සියළුම විපාක සිත් අකුසල විපාක තත්වයෙන් හට ගනී. නමුත් සත්වයා පුහුණු කල ආකාරය අනුව ජවනය අකුසල් හෝ කුසල් විය හැකිය.

12. පාලනය කල නොහැකි ප්‍රත්‍ය ශක්තීන්ගෙන් ගලා එන චිත්ත වීථිය පාලනය කල හැකි එකම ස්ථානය ජවන් පහල වීම පමණි. චිත්ත සන්තානයට අප විසින් යම් කිසි ශක්තියක් එකතු කල හැක්කේද ජවන් වලින්ම පමණක් බව මතක තබා ගත යුතුය.

13. චිත්ත වීථි ප්‍රස්ථාර ගත කිරීමේදී යොදා ගන්නා අතීත භවාංග / භවාංග චලන / භවාංගුපච්ඡේද සිත් වීථි සිත් නොවේ. ඒවා වීථි මුක්ත සිත්ය. එම සිත් අතීත කර්ම විපාකයක් වූ ප්‍රතිසන්ධි කර්මයේ, ප්‍රවෘත්ති විපාක සිත්ය.

14. වීථියක් ආරම්භ වීමට අවර්ජන සිතක් අවශ්‍ය වන්නේය. පඤ්චද්වාර වීථියේ පඤ්චද්වාරාවර්ජන සිතත්, මනෝද්වාරික වීථියේ මනොද්වාරාවර්ජන සිතත් අවර්ජන කෘත්‍යය ඉටු කරන සිත් වේ. ප්‍රතිසන්ධි / භවාංග / චුති සිත් ඇති වීමට අවර්ජනයක් අවශ්‍ය නොවේ.

15. වීථියට අරමුණු වන ආරම්මණයේ, ඉපදීම, ගැටීම දැක්වීම සඳහා, වීථි ප්‍රස්ථාරගත කිරීමේදී අතීත භවාංග/ භවාංග චලන ආදී සිත් යොදා ගනී.

16. පඤ්චද්වාරාවර්ජනය, ද්විපංච විඤ්ඤාණයන් (10), සම්පටිච්ඡන, සන්තීර්ණ, වොත්ථපන සිත් පහල වනුයේ පඤ්චද්වාරයේ හට ගන්නා වීථින්හි පමණි. ජවන සිත් හා තදාරම්මන, වීථි දෙවර්ගයේම සුදුසු පරිදි හට ගනී.

17. මනෝද්වාර වීථියේ, මනෝද්වාරාවර්ජන සිතින් වන කෘත්‍යය පඤ්චද්වාර වීථියේ වොත්තපන සිතින් කරනු ලබයි.

18. පඤ්චද්වාරාවර්ජනය, වොත්තපනය, මනෝද්වාරාවර්ජනය ජවන සිත් හැරුණු කොට වීථියේ පහල වන අන්‍ය කෘත්‍ය සිත් විපාක සිත් වේ.

19. සියළු සත්වයින්ට (රහතුන්, බුදුන් ඇතුළුව) අකුසල විපාක ඵල දීම සිදු වේ. සම්මා සම්මාසම්බුදුවරයකුගේ නෙතට අනිෂ්ඨ අරම්මනයක් ගැටුණු කල්හි, ඒකාන්තයෙන්ම එම සම්බුදුවරයාගේ චක්ඛු විඤ්ඤාණ වීථියේ සියළු විපාක, අකුසල විපාක වන්නේය. නමුත් ජවන් ඒකාන්තයෙන්ම ක්‍රියා සිත් වේ.

20. අශෛක්ෂයන්ගේ පහල වන වීථිහි ජවනයෝ ක්‍රියා සිතම වන්නේය. සම්බුදුවරයකුගේ ඇති වන සියළු ජවනයෝ ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත ක්‍රියා ජවන් බව මතක තබා ගැනීම මැනවි. එසේ නොවන බවද ආචාර්‍යය මතද ඇත. අශෛක්ෂයන්ගේ ක්‍රියා ජවන් වල අතීත එකතු වන ජවන ශේෂ ශක්තීන් නැතැයි කීම නුසුදුසුය. නමුත් කර්මය නමැති. නැවත සිත් ඉපදවීමේ (විපාක) කිසිදු ශක්තියක් එහි නැති බව ඒකාන්තයෙන්ම කිව යුතුවේ.

1) සම්බුදුපියාණන්ට, මුගලන් මහරහතුන්ට හා ආනන්ද හාමුදුරුවන්ට තීර්තකයකු බැනීම

සම්බුදුපියාණන්ගේ ශ්‍රෝත්‍රද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය

භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත ක්‍රියා {
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
}
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

මුගලන් මහරහතුන්ගේ ශ්‍රෝත්‍රද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය

භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
ක්‍රියා {
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
}
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

ආනන්ද හාමුදුරුවන්ගේ ශ්‍රෝත්‍රද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය

භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් හෝ අකුසල් {
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
}
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

2) තිර්ථකයෙකුට/දෙව්දත් තෙරට සම්බුදුපියාණන්ව දැකීම

තිර්ථකයාගේ/දෙව්දත් තෙරගේ චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය

භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
කුසල විපාක **සෝමනස්ස** සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
අකුසල් {
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
}
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

3) සැදැහවත් බෞද්ධයකු සම්බුදුපියාණන්ව දැකීම

සැදැහවත් බෞද්ධයාගේ චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය

භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
කුසල විපාක **සෝමනස්ස** සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් {
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
}
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

4) සැදැහවත් බෞද්ධයකු පන්සලක් දැකීම

සැදැහවත් බෞද්ධයාගේ චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය

භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් {
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
}
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

5) යමෙකු මළපහ ගොඩක් දැකීම

චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය

භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් හෝ අකුසල් {
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
}
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

6) යමෙකු රසවත් ආහාරයක රස විඳීම

ජිව්හාද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය

භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් හෝ අකුසල් {
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
↓
ජවන
}
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

7) සතෙකුට බියකරු හඬක් ඇසීම

ශ්‍රෝත්‍රද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය
භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
අකුසල් { ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන }
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මන
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

8) සතෙකුට දරුණු පහරක් වැදීම

කායද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය
භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක දුක්ඛ සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
අකුසල් { ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන }
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

9) යමෙකුට බියකරු හඬක් ඇසීම

ශ්‍රෝත්‍රද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය
භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් හෝ අකුසල් { ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන }
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

10) සතෙකුට සම්බුදුපියාණන්ව දැකීම

චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය
භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
බොහෝවිට අකුසල් සමහරවිට කුසල් { ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන }
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

11) යෝනිසෝ මනසිකාරයේ යෙදෙන යමෙකුට බියකුරු හඬක් ඇසීම

ශ්‍රොතද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය
භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් { ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන }
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මන
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

12) යෝනිසෝ මනසිකාරයේ යෙදෙන යමෙකුට දරුණු පහරක් වැදීම

කායද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය
භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් { ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන }
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මන
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

13) යෝනිසෝ මනසිකාරයේ යෙදෙන යමෙකු මළපහ ගොඩක් දැකීම

චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය
භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
අකුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් { ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන }
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මන
↓
අකුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

14) යෝනිසෝ මනසිකාරයේ යෙදෙන යමෙකු රසවත් ආහාරයක රස විඳීම

ජිව්හාද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ වීථිය

අතීත භවාංගය
භවාංග චලනය
↓
භවාංගුපච්ඡේදය
↓
පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සම්පටිච්ඡනය
↓
කුසල විපාක උපේක්ෂා සහගත සන්තීර්ණය
↓
වොත්තපනය
↓
කුසල් { ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන ↓ ජවන }
↓
කුශල විපාක තදාරම්මන
↓
කුශල විපාක තදාරම්මණ
↓
භාවාංගය

12. පටිච්චසමුප්පාදය

අතීත භවය

(1) අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා
- පුඤ්ඤාභි සංඛාරා → 8 + 5
- අපුඤ්ඤාභි සංඛාරා → 12
- ආනෙඤ්ජාභි සංඛාරා → 04

} 29

ඇත්ත ඇති සැටියෙන් නොදැනීම

(2) සංඛාර පච්චයා — ★★ භව පච්චයා ජාති

වර්තමාන භවය

විඤ්ඤාණ
- අකුසල විපාක → 07
- අහේතුක කුශල විපාක → 08
- සහේතුක කුශල විපාක → 08
- මහග්ගත විපාක → 09

} **32ක්වූ විපාක විඤ්ඤාණයන්**

මෙම විපාක විඤ්ඤාණ 32 මගින් ප්‍රතිසංධි හා ප්‍රවෘත්ති විපාක කෘත්‍යයන් සිදු කරනු ලැබේ. නමුත් ප්‍රතිසංධි කෘත්‍ය කළ හැක්කේ මෙයින් සිත් 19 කට පමණි.

(3) විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූප
- → රූප 28
- → ඒ ඒ විඤ්ඤාණ හා බැඳී උපදින චෛතසික

(4) නාමරූප පච්චයා සළායතන
- → මිනිස් කලලයේ විඤ්ඤාණය බැසගත් මොහොතෙම කයාතනය හා මනායතනය හට ගනී.77 වන දිනය සම්පූර්ණ වන විට අනික් ආයතන 04ද හටගනී.

මහා භූත 4/ වස්තු රූප 6/ ජීවිත රූපය

(5) සළායතන පච්චයා ඵස්ස
- → (32ක්වූ ලෞකික විපාක සිත්හි 'ඵස්සය')

(6) ඵස්ස පච්චයා වේදනා
- → (32ක්වූ ලෞකික විපාක සිත්හි 'වේදනාව')

(7) වේදනා පච්චයා තන්හා
- → (ලෞකික සිත් 81හි 'වේදනාව')

(8) තන්හා පච්චයා උපාදාන
- → (ලෝභය හා දිට්ඨි චෛතසික වලින් අරමුණු තදින් ගැනීම)

(9) උපාදාන පච්චයා භව
- → කර්ම භව (29)
- → උප්පත්ති භව (32) - විපාක සිත්

ගති ලක්ෂණ ඇතිවීම

★★ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා

(10) භව පච්චයා — ජාති (කර්ම භවය පමණක් ජාතියට ප්‍රත්‍ය වේ)

අනාගත භවය

★★ සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණ

(11) ජාති පච්චයා ජරා, මරණ, සෝක, පරිදේව, දුඃඛ, දෝමනස්සම උපායාසයෝ

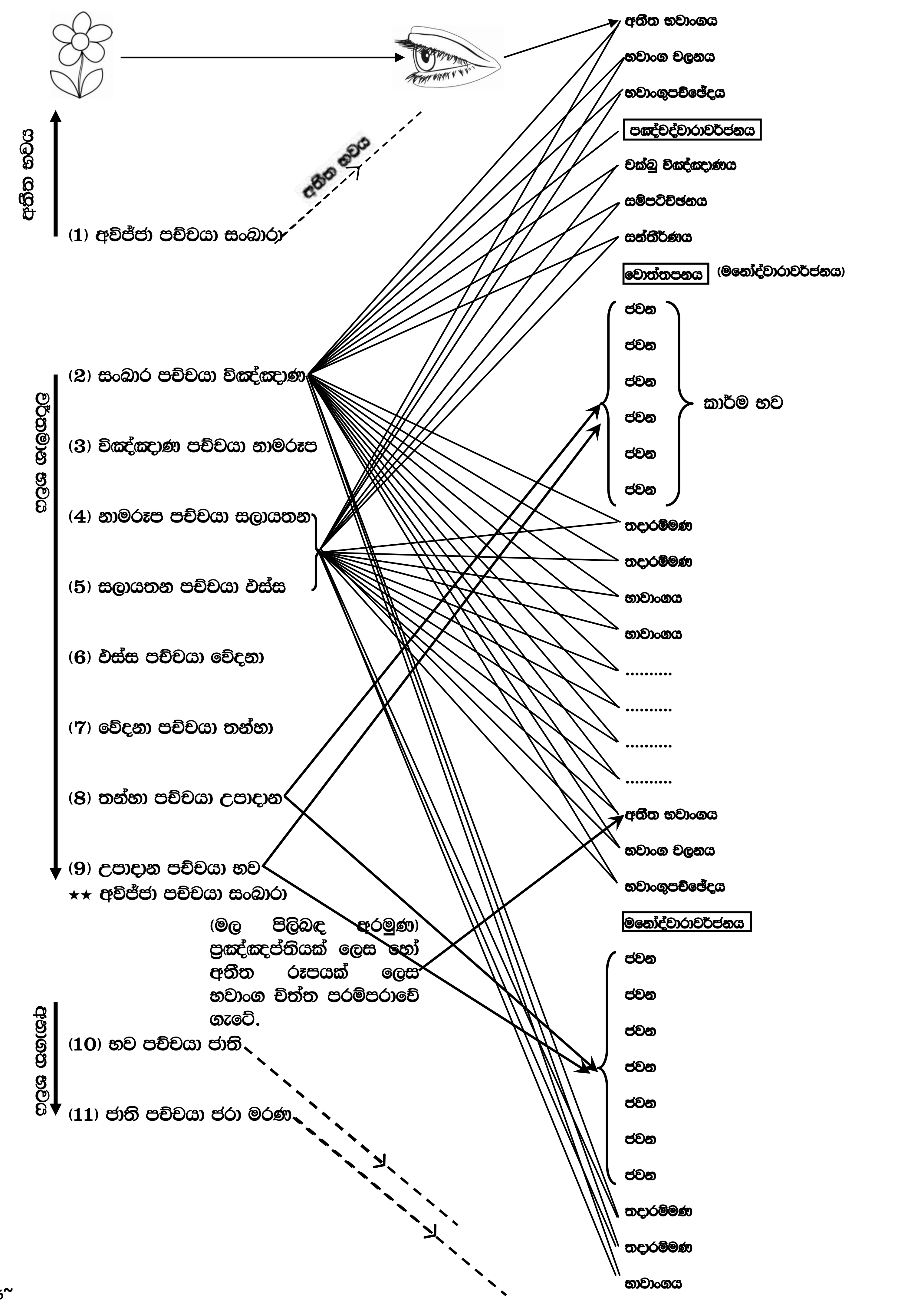

13. අකුශල/ කුශල/ අව්‍යාකෘත ධර්ම

(1). අකුශල ධර්ම - (යමෙකුගේ සන්තානයෙහි ඇති වුව හොත් අනාගතයෙහි ඔහුට අනිෂ්ට විපාක ඇති කරන්නා වූ සිත්, අකුසල සිත් නම් වේ.)

අකුශල සිත් 12 හා ඒ සමග යෙදෙන චෛතසික 27

ලෝභ මූල සිත්	- 08	සර්ව චිත්ත සාධාරණ චෛතසික	- 07
ද්වේශ මූල සිත්	- 02	ප්‍රකීර්ණක චෛතසික	- 06
මෝහ මූල සිත්	- 02	අකුශල චෛතසික	- 14
	12		27

(2). කුශල ධර්ම - (යමෙකුගේ සන්තානයෙහි ඇති වුව හොත් අනාගතයෙහි ඔහුට ඉෂ්ට විපාක ඇති කරන්නා වූ සිත්, කුසල සිත් නම් වේ.)

කුශල් සිත් 21 හා ඒ සමග යෙදෙන චෛතසික 38

කාමාවචර කුසල් සිත්	- 08	සර්ව චිත්ත සාධාරණ චෛතසික	- 07
රූපාවචර කුසල් සිත්	- 05	ප්‍රකීර්ණක චෛතසික	- 06
අරූපාවචර කුසල් සිත්	- 04	කුසල චෛතසික	- 25
ලෝකෝත්තර කුසල් සිත් (මාර්ග සිත්)	- 04		38
	21		

(3). අව්‍යාකෘත ධර්ම (කුසල් හෝ අකුසල් වශයෙන් නොවදාරන ලද ධර්ම)

විපාක සිත් 36, ක්‍රියා සිත් 20, ඒ සමග යෙදෙන චිත්ත චෛතසික 38

(කුසල හෝ අකුසල කළ තැනැත්තාගේ සන්තානයෙහි ඒ කුසල් හෝ අකුසල් හේතු කරගෙන අනාගතයෙහි පහල වන සිත්, විපාක සිත් නම් වේ.)

(විපාක උපදවන ස්වභාවයක් නැති, යම්කිසි කර්මයක විපාකයක් නොවන සිත්, ක්‍රියා සිත් නම් වේ.)

විපාක සිත්		ක්‍රියා සිත්	
අහේතුක විපාක සිත්	- 15	කාමාවචර ක්‍රියා සිත්	- 08
කාමාවචර විපාක සිත්	- 08	රූපාවචර ක්‍රියා සිත්	- 05
රූපාවචර විපාක සිත්	- 05	අරූපාවචර ක්‍රියා සිත්	- 04
අරූපාවචර විපාක සිත්	- 04	අහේතුක ක්‍රියා සිත්	- 03
ලෝකෝත්තර විපාක සිත් (ඵල සිත්)	- 04		20
	36		

සර්ව චිත්ත සාධාරණ චෛතසික	- 07
ප්‍රකීර්ණක චෛතසික	- 06
සෝභන සාධාරණ	- 19
විරති	- 03
අප්‍රමාණ	- 02
ප්‍රඥාව	- 01
	38

පරමාර්ථ ධර්මයන් ලෙස චතුරාර්‍ය සත්‍ය විස්තරය

දුක්ඛ සත්‍යය

රූප 28, ලෞකික සිත් 81, චෛතසික 51

දුක්ඛ සමුදයාර්‍ය සත්‍යය (චෛතසික 01)

ලෝභ චෛතසිකය (තෘෂ්ණාව)

දුක්ඛ නිරෝධාර්‍ය සත්‍යය

නිර්වාණය

දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිනී ප්‍රතිපදාර්‍ය සත්‍යය (චෛතසික 08)

සම්මා දිට්ඨි	- ප්‍රඥා චෛතසිකය
සම්මා සංකප්ප	- විතක්ක චෛතසිකය
සම්මා වාචා	- } විරති (3) - වචනයෙන් සිදුවන පව්කම් 04 වලක්වා ගැනීම
සම්මා කම්මන්ත	- } විරති (3) - කයින් සිදුවන පව්කම් 03 වලක්වා ගැනීම
සම්මා ආජීව	- } විරති (3) - දිවි පැවැත්ම සඳහා කෙරෙන කාය, වාග් පව්කම් වලක්වා ගැනීම
සම්මා වායාම	- විරිය චෛතසිකය
සම්මා සති	- සති චෛතසිකය
සම්මා සමාධි	- ඒකාග්‍රතා චෛතසිකය

(4). ලෝකෝත්තර ධර්ම

ලෝභ, දිට්ඨි, මෝහාදී ආශ්‍රව ධර්මයන්ට අරමුණු කල නොහැකි ධර්ම රාශියක්වන, ලෝකෝත්තර ධර්ම අරමුණු කල හැකි වන්නේ මාර්ග වීථියක පහළවන ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචර කුසල සිතකිනි. ලෝභ, දිට්ඨි, මෝහාදී ධර්මයන්ට භවාග්‍රය දක්වා ධර්මතා අරමුණු කළ හැක. එහෙත් නවලෝකෝත්තර ධර්ම අරමුණු කළ නොහැක. නවලෝකෝත්තර ධර්ම යනු මාර්ග සිත් 04, ඵල සිත් 04 හා නිර්වාණයයි. ලෝකෝත්තර මාර්ග සිත් 04, ලෝකෝත්තර ඵල සිත් 04, මෙම සිත් (08) සමග යෙදෙන චෛතසික 36 හා නිර්වාණය ලෝකෝත්තර ධර්මයයි. අනික් සියළු ධර්ම ලෞකික ධර්ම වේ. බෞද්ධයාගේ නිවන අරමුණු කිරීමට ඇත්තේ ආශාවන් (ලෝභයන්) නොව, අරමුණු කිරීමේ ඕනෑ කම හෙවත් ඡන්දයකි.

14 A මාර්ග , ඵල සමාපත්ති වීථි

ප්‍රථම ධ්‍යාන මන්දප්‍රාඥයාගේ සෝවාන් මාර්ග වීථිය

භවාංගය චලනය
භවාංගයගුපච්ඡේදය
මනෝද්වාරාවර්ජනය
පරිකර්ම සිත 1 ජවන
උපචාර සිත 2 ජවන
අනුලෝම සිත 3 ජවන
ගෝත්‍රභූ සිත 4 ජවන
මාර්ග සිත 5 ජවන — ප්‍රථම ධ්‍යාන ශ්‍රෝතාපත්ති මාර්ග සිත
ඵල (විපාක) සිත 6 ජවන — ප්‍රථම ධ්‍යාන ශ්‍රෝතාපත්ති ඵල සිත
ඵල (විපාක) සිත 7 ජවන
භවාංගය

සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත
සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර විපාක් සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත

සම්මා සම්බුදු සරණයි............

සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර කුසල් සිත
සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර කුසල් සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර කුසල් සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර කුසල් සිත

ලෞකික හා ලෝකෝත්තර සිත් මායිම

ප්‍රථම ධ්‍යාන මන්දප්‍රාඥයාගේ සකෘදගාමි, අනාගාමි,අර්හත් මාර්ග වීථිය

භවාංගය චලනය
භවාංගයගුපච්ඡේදය
මනෝද්වාරාවර්ජනය
පරිකර්ම සිත 1 ජවන
උපචාර සිත 2 ජවන
අනුලෝම සිත 3 ජවන
වෝදාත සිත 4 ජවන
මාර්ග සිත 5 ජවන
ඵල (විපාක) සිත 6 ජවන
ඵල (විපාක) සිත 7 ජවන
භවාංගය

ප්‍රථම ධ්‍යාන සකදගාමි මාර්ග සිත
ප්‍රථම ධ්‍යාන අනාගාමි මාර්ග සිත
ප්‍රථම ධ්‍යාන අරහත්ත මාර්ග සිත

ප්‍රථම ධ්‍යාන සකදගාමි ඵල සිත
ප්‍රථම ධ්‍යාන අනාගාමි ඵල සිත
ප්‍රථම ධ්‍යාන අරහත්ත ඵල සිත

ලෞකික සිත්
ලෝකෝත්තර සිත්

ප්‍රථම ධ්‍යාන මන්දප්‍රාඥයාගේ සෝවාන් ,සකෘදගාමි, අනාගාමි ඵල සමාපත්ත වීථිය

භවාංගය චලනය
භවාංගයගුපච්ඡේදය
මනෝද්වාරාවර්ජනය
අනුලෝම සිත 1 ජවන
අනුලෝම සිත 2 ජවන
අනුලෝම සිත 3 ජවන
අනුලෝම සිත 4 ජවන
ඵල (විපාක) සිත 5 ජවන
ඵල (විපාක) සිත 6 ජවන
අනියත ඵල (විපාක) සිත් ගණනක්
භවාංගය

ප්‍රථම ධ්‍යාන ශ්‍රෝතාපත්ති ඵල සිත

සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත
සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර විපාක් සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත

සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර කුසල් සිත
සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර කුසල් සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර කුසල් සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර කුසල් සිත

ලෞකික හා ලෝකෝත්තර සිත් මායිම

ප්‍රථම ධ්‍යාන තික්ෂණප්‍රාඥයාගේ සෝවාන් සකෘදගාමි, අනාගාමි, ඵල සමාපත්ති වීථිය

භවාංගය චලනය
භවාංගයගුපච්ඡේදය
මනෝද්වාරාවර්ජනය
අනුලෝම සිත 1 ජවන
අනුලෝම සිත 2 ජවන
අනුලෝම සිත 3 ජවන
ඵල (විපාක) සිත 4 ජවන
ඵල (විපාක) සිත 5 ජවන
අනියත ඵල (විපාක) සිත් ගණනක්
භවාංගය

ප්‍රථම ධ්‍යාන සකදගාමි ඵල සිත
ප්‍රථම ධ්‍යාන අනාගාමි ඵල සිත

ලෞකික සිත්
ලෝකෝත්තර සිත්

14 B

ප්‍රථම ධ්‍යාන මන්දප්‍රාඥයාගේ අරහත්ත ඵල සමාපත්ත විථිය

භවාංගය චලනය
↓
භවාංගයගුපච්ඡේදය
↓
මනෝද්වාරාවර්ජනය
↓
අනුලෝම සිත 1 ජවන
↓
අනුලෝම සිත 2 ජවන
↓
අනුලෝම සිත 3 ජවන
↓
අනුලෝම සිත 4 ජවන
↓
ඵල (විපාක) සිත 5 ජවන
↓
ඵල (විපාක) සිත 6 ජවන
↓
අනියත ඵල (විපාක) සිත් ගණනක්
↓
භවාංගය

සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත
සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර විපාක් සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර විපාක සිත

සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර ක්‍රියා සිත
සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර ක්‍රියා සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කාමාවචර ක්‍රියා සිත
උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික කාමාවචර ක්‍රියා සිත

ප්‍රථම ධ්‍යාන අරහත්ත ඵල සිත

ප්‍රථම ධ්‍යාන තික්ෂ්ණප්‍රාඥයාගේ අරහත්ත ඵල සමාපත්ති විථිය

භවාංගය චලනය
↓
භවාංගයගුපච්ඡේදය
↓
මනෝද්වාරාවර්ජනය
↓
අනුලෝම සිත 1 ජවන
↓
අනුලෝම සිත 2 ජවන
↓
අනුලෝම සිත 3 ජවන
↓
ඵල (විපාක) සිත 4 ජවන
↓
ඵල (විපාක) සිත 5 ජවන
↓
අනියත ඵල (විපාක) සිත් ගණනක්
↓
භවාංගය

ත්‍රිහේතුක පෘතග්ජනයාගේ සිත් 54

15-A

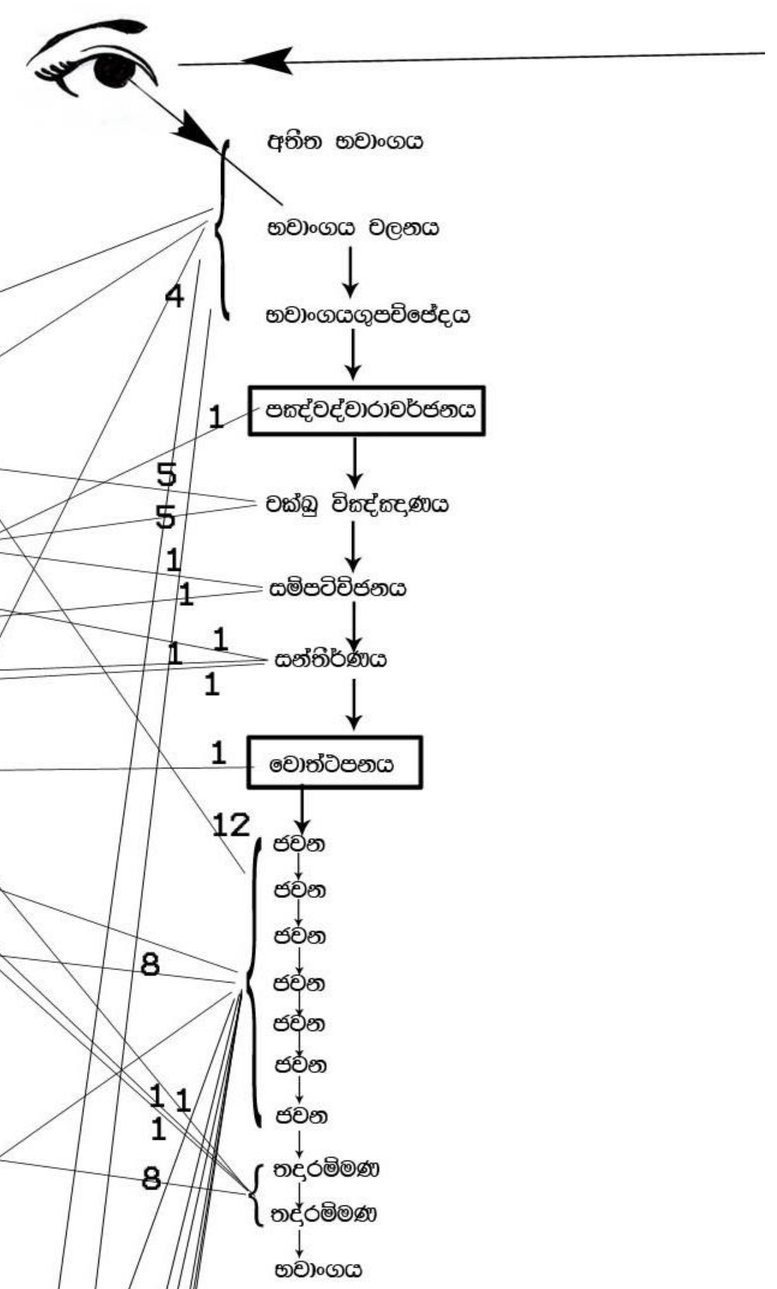

කාමාවචර සිත්
සිව්පනස (54)

අකුසල් සිත් 12

ලෝභමූල සිත් අට
- සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

ද්වේෂමූල සිත් දෙක
- දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

මෝහමූල සිත් දෙක
- උපේක්ෂා සහගත විචිකිච්ඡා සම්ප්‍රයුක්ත සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත සිත

අහේතුක සිත් අටළොස (18)

අකුශල විපාක සිත් (7)
- උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
- දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය
- උපේක්ඛා සහගත සන්තීරණය

අහේතුක කුශල විපාක සිත් අට (8)
- උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
- සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
- උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය
- සෝමනස්ස සහගත සන්තීරණය
- උපේක්ඛා සහගත සන්තීරණය

අහේතුක ක්‍රියා සිත් තුන (3)
- උපෙක්ඛා සහගත පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
- උපෙක්ඛා සහගත මනෝද්වාරාවර්ජනය
- සෝමනස්ස සහගත හසිතුප්පාදය

කාමාවචර සෝභන සිත් සූවිස්ස (24)

කාමාවචර කුසල් සිත් අට (8)
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

සහේතුක කාමාවචර විපාක සිත් අට (8)
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

සහේතුක කාමාවචර ක්‍රියා සිත් අට (8)
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
- උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

මහග්ගත සිත් ලෝකෝත්තර සිත් මනෝද්වාර වීථි වල පමණක් පහලවේ

මහග්ගත සිත්

රූපාවචර කුසල් සිත් පස (5) — 5
- විතර්ක විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය
- විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය
- ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය
- සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ත ධ්‍යාන සිතය
- උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය

රූපාවචර විපාක සිත් පස (5)
- විතර්ක විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය
- විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය
- ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය
- සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ත ධ්‍යාන සිතය
- උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය

රූපාවචර ක්‍රියා සිත් පස (5)
- විතර්ක විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය
- විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය
- ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය
- සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ත ධ්‍යාන සිතය
- උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය

අරූපාවචර කුසල් සිත් සතර (4) — 4
- ආකාසානඤ්චායතන කුසල් සිත
- විඤ්ඤාණඤ්චායතන කුසල් සිත
- ආකිඤ්චඤ්ඤායතන කුසල් සිත
- නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන කුසල් සිත

අරූපාවචර විපාක සිත් සතර (4)
- ආකාසානඤ්චායතන විපාක සිත
- විඤ්ඤාණඤ්චායතන විපාක සිත
- ආකිඤ්චඤ්ඤායතන විපාක සිත
- නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන විපාක සිත

අරූපාවචර ක්‍රියා සිත් සතර (4)
- ආකාසානඤ්චායතන ක්‍රියා සිත
- විඤ්ඤාණඤ්චායතන ක්‍රියා සිත
- ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත
- නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත

ලෝකෝත්තර සිත්

ලෝකෝත්තර මග්ග චිත්ත (4)
- සෝතාපත්ති මග්ග චිත්තය
- සකදාගාමී මග්ග චිත්තය
- අනාගාමී මග්ග චිත්තය
- අරහත්ත මග්ග චිත්තය

ලෝකෝත්තර ඵල චිත්ත (4)
- සෝතාපත්ති ඵල චිත්තය
- සකදාගාමී ඵල චිත්තය
- අනාගාමී ඵල චිත්තය
- අරහත්ත ඵල චිත්තය

15 B

දුර්ගති අහේතුක සිත් 37 (සතර අපා)

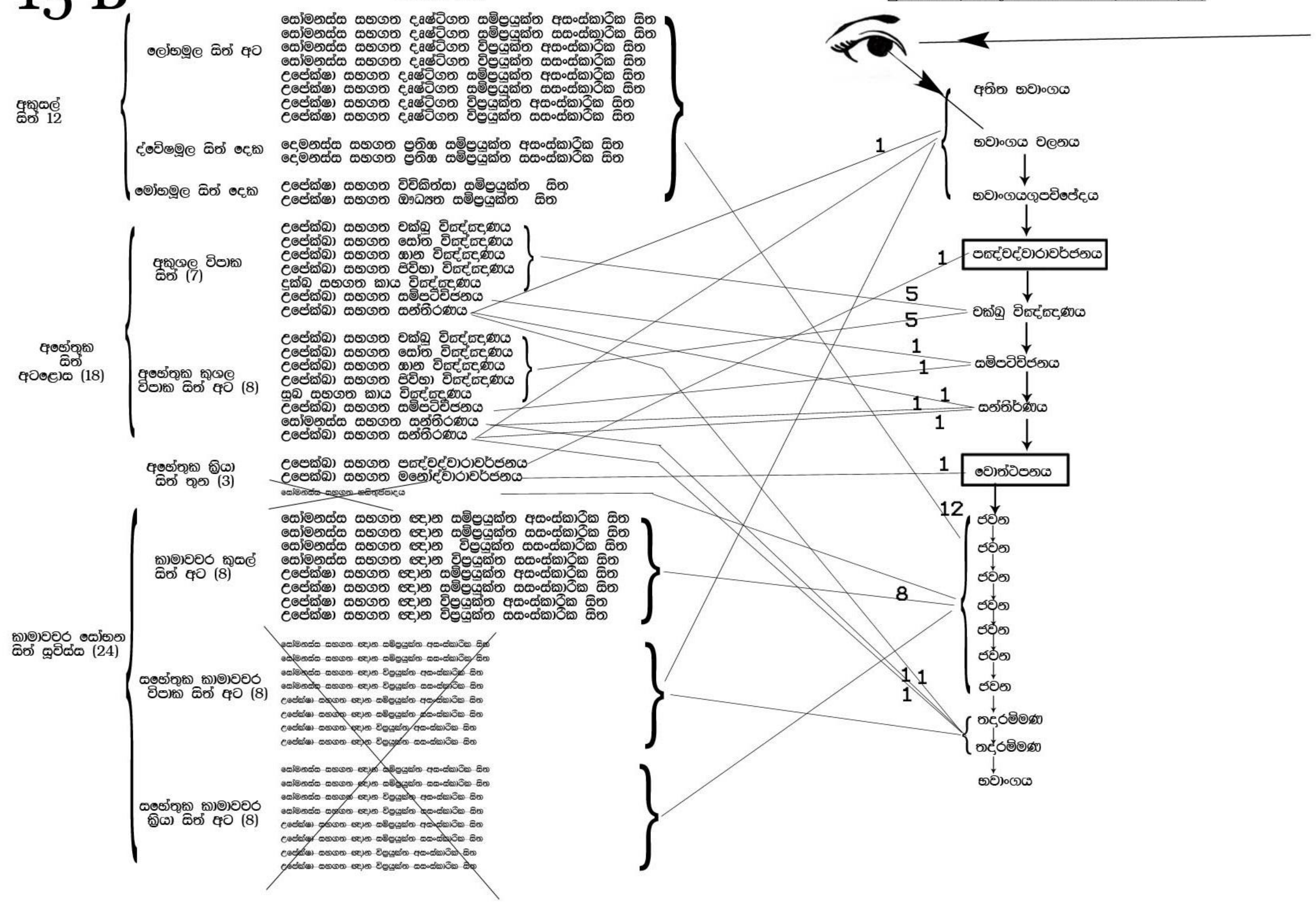

සුගති අහේතුක සිත් 41 (උපතින් අන්ධ-ගොළු------------)

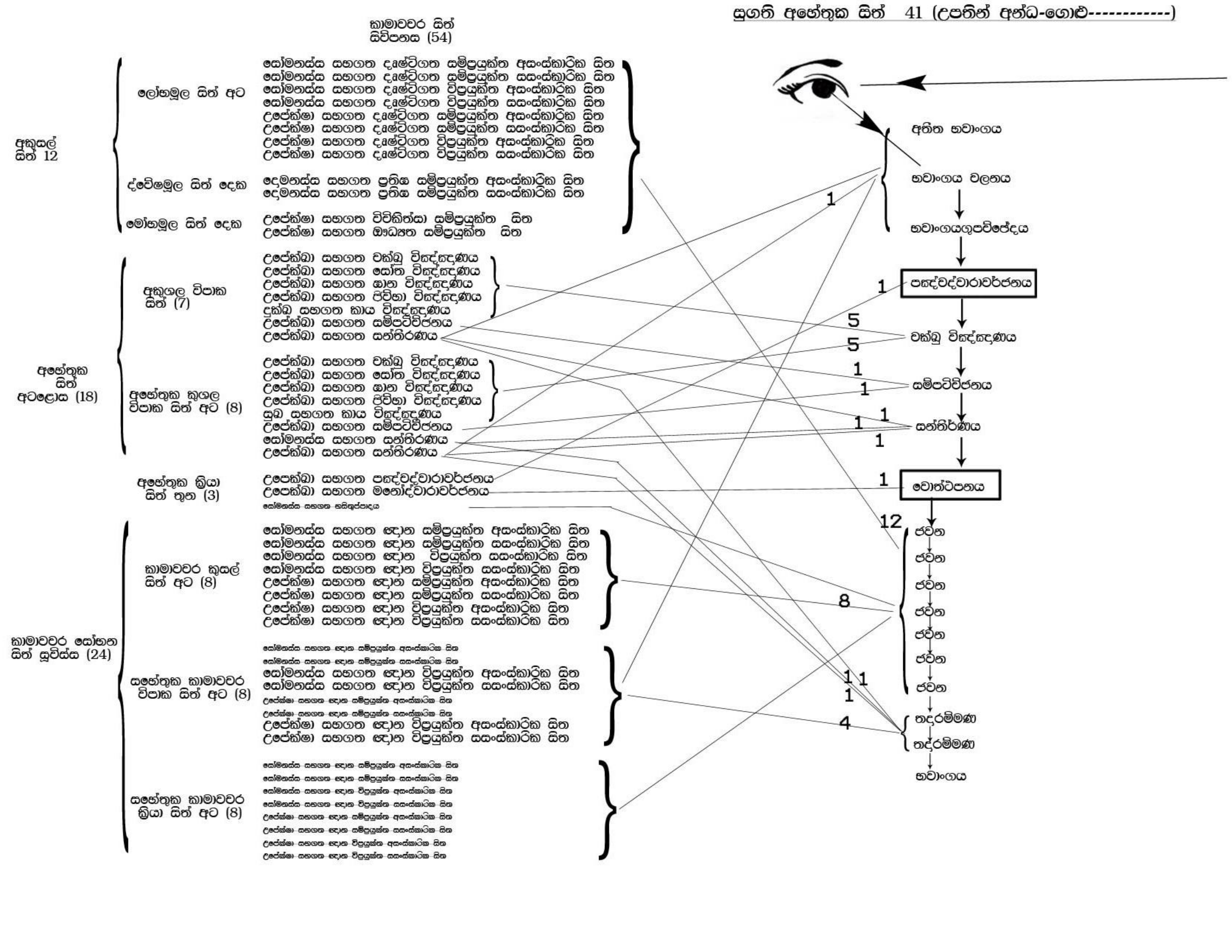

15 C

කාමාවචර සිත්
සිව්පනස (54)

අකුසල් සිත් 12

- ලෝභමූල සිත් අට
  - සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- ද්වේෂමූල සිත් දෙක
  - දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- මෝහමූල සිත් දෙක
  - උපේක්ෂා සහගත විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත සිත

අහේතුක සිත් අටළොස (18)

- අකුශල විපාක සිත් (7)
  - උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
  - උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
  - උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය
  - උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
  - දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
  - උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය
  - උපේක්ඛා සහගත සන්තීරණය
- අහේතුක කුශල විපාක සිත් අට (8)
  - උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය
  - උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය
  - උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය
  - උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය
  - සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය
  - උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය
  - සෝමනස්ස සහගත සන්තීරණය
  - උපේක්ඛා සහගත සන්තීරණය
- අහේතුක ක්‍රියා සිත් තුන (3)
  - උපෙක්ඛා සහගත පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
  - උපෙක්ඛා සහගත මනෝද්වාරාවර්ජනය
  - සෝමනස්ස සහගත හසිතුප්පාදය

කාමාවචර සෝභන සිත් සුවිස්ස (24)

- කාමාවචර කුසල් සිත් අට (8)
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සහේතුක කාමාවචර විපාක සිත් අට (8)
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
- සහේතුක කාමාවචර ක්‍රියා සිත් අට (8)
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත
  - උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත

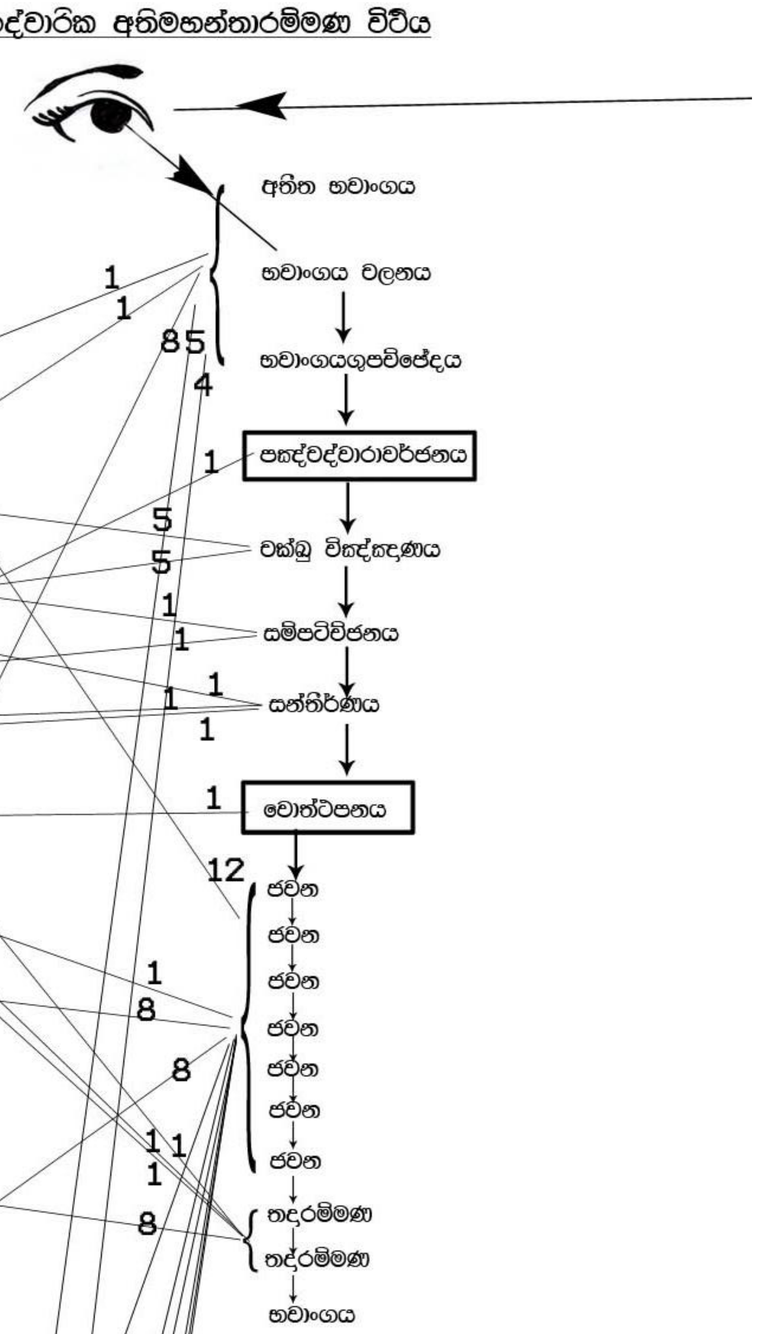

මහග්ගත සිත් ලෝකෝත්තර සිත් මනෝද්වාර විථි වල පමණක් පහලවේ

මහග්ගත සිත්

- රූපාවචර කුසල් සිත් පස (5)
  - විතර්ක විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය
  - විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය
  - ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය
  - සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය
  - උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය
- රූපාවචර විපාක සිත් පස (5)
  - විතර්ක විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය
  - විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය
  - ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය
  - සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය
  - උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය
- රූපාවචර ක්‍රියා සිත් පස (5)
  - විතර්ක විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය
  - විචාර ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය
  - ප්‍රිති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය
  - සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය
  - උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය
- අරූපාවචර කුසල් සිත් සතර (4)
  - ආකාසානඤ්චායතන කුසල් සිත
  - විඤ්ඤාණඤ්චායතන කුසල් සිත
  - ආකිඤ්චඤ්ඤායතන කුසල් සිත
  - නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන කුසල් සිත
- අරූපාවචර විපාක සිත් සතර (4)
  - ආකාසානඤ්චායතන විපාක සිත
  - විඤ්ඤාණඤ්චායතන විපාක සිත
  - ආකිඤ්චඤ්ඤායතන විපාක සිත
  - නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන විපාක සිත
- අරූපාවචර ක්‍රියා සිත් සතර (4)
  - ආකාසානඤ්චායතන ක්‍රියා සිත
  - විඤ්ඤාණඤ්චායතන ක්‍රියා සිත
  - ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත
  - නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත

ලෝකෝත්තර සිත්

- ලෝකෝත්තර මග්ග චිත්ත (4)
  - සෝතාපත්ති මග්ග චිත්තය
  - සකදාගාමී මග්ග චිත්තය
  - අනාගාමී මග්ග චිත්තය
  - අරහත්ත මග්ග චිත්තය
- ලෝකෝත්තර ඵල චිත්ත (4)
  - සෝතාපත්ති ඵල චිත්තය
  - සකදාගාමී ඵල චිත්තය
  - අනාගාමී ඵල චිත්තය
  - අරහත්ත ඵල චිත්තය

සම්මා සම්බුදු සරණයි...........

16 A

චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ විථි 1 (ද්වාර 5ට 5යි)
තදාරම්මණ වාරය

චක්ෂුර්ද්වාරික මහන්තාරම්මණ විථි 2 (ද්වාර 5ට 10යි)
ජවන වාරය

	චක්ෂුර්ද්වාරික අතිමහන්තාරම්මණ විථිය	චක්ෂුර්ද්වාරික මහන්තාරම්මණ විථිය 1	චක්ෂුර්ද්වාරික මහන්තාරම්මණ විථිය 2
උපදින අවස්ථාව	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 1 ගත වූ	→ භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 2 ගත වූ	භවාංගයගුපච්ඡේදය	→ භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 3 ගත වූ	**පඤ්චද්වාරාවර්ජනය**	භවාංගයගුපච්ඡේදය	→ භවාංගය චලනය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 4 ගත වූ	චක්ඛු විඤ්ඤාණය	**පඤ්චද්වාරාවර්ජනය**	භවාංගයගුපච්ඡේදය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 5 ගත වූ	සම්පටිච්ඡනය	චක්ඛු විඤ්ඤාණය	**පඤ්චද්වාරාවර්ජනය**
ඉපද චිත්තක්ෂණ 6 ගත වූ	සන්තීරණය	සම්පටිච්ඡනය	චක්ඛු විඤ්ඤාණය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 7 ගත වූ	**වොත්ථපනය**	සන්තීරණය	සම්පටිච්ඡනය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 8 ගත වූ	ජවන	**වොත්ථපනය**	සන්තීරණය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 9 ගත වූ	ජවන	ජවන	**වොත්ථපනය**
ඉපද චිත්තක්ෂණ 10 ගත වූ	ජවන	ජවන	ජවන
ඉපද චිත්තක්ෂණ 11 ගත වූ	ජවන	ජවන	ජවන
ඉපද චිත්තක්ෂණ 12 ගත වූ	ජවන	ජවන	ජවන
ඉපද චිත්තක්ෂණ 13 ගත වූ	ජවන	ජවන	ජවන
ඉපද චිත්තක්ෂණ 14 ගත වූ	ජවන	ජවන	ජවන
ඉපද චිත්තක්ෂණ 15 ගත වූ	තදාරම්මණ	ජවන	ජවන
ඉපද චිත්තක්ෂණ 16 ගත වූ	තදාරම්මණ	භවාංගය	ජවන

විථි 75

අතිමහන්තාරම්මණ විථි	5
මහන්තාරම්මණ විථි	10
පරිත්තාරම්මණ විථි	30
අතිපරිත්තාරම්මණ විථි	30

16 B

චක්ෂුර්ද්වාරික පරිත්තාරම්මණ විථී 6 (ද්වාර 5ට 30යි) වොත්ථපන වාරය

	චක්ෂුර්ද්වාරික පරිත්තාරම්මණ විථිය 1	චක්ෂුර්ද්වාරික පරිත්තාරම්මණ විථිය 2	චක්ෂුර්ද්වාරික පරිත්තාරම්මණ විථිය 3	චක්ෂුර්ද්වාරික පරිත්තාරම්මණ විථිය 4	චක්ෂුර්ද්වාරික පරිත්තාරම්මණ විථිය 5	චක්ෂුර්ද්වාරික පරිත්තාරම්මණ විථිය 6
උපදින අවස්ථාව	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 1 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 2 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 3 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 4 ගත වූ	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 5 ගත වූ	භවාංගයුපච්ඡේදය	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 6 ගත වූ	පඤ්චද්වාරාවර්ජනය	භවාංගයුපච්ඡේදය	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 7 ගත වූ	චක්ඛු විඤ්ඤාණය	පඤ්චද්වාරාවර්ජනය	භවාංගයුපච්ඡේදය	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 8 ගත වූ	සම්පටිච්ඡනය	චක්ඛු විඤ්ඤාණය	පඤ්චද්වාරාවර්ජනය	භවාංගයුපච්ඡේදය	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 9 ගත වූ	සන්තීරණය	සම්පටිච්ඡනය	චක්ඛු විඤ්ඤාණය	පඤ්චද්වාරාවර්ජනය	භවාංගයුපච්ඡේදය	භවාංගය චලනය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 10 ගත වූ	වොත්ථපනය	සන්තීරණය	සම්පටිච්ඡනය	චක්ඛු විඤ්ඤාණය	පඤ්චද්වාරාවර්ජනය	භවාංගයුපච්ඡේදය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 11 ගත වූ	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය	සන්තීරණය	සම්පටිච්ඡනය	චක්ඛු විඤ්ඤාණය	පඤ්චද්වාරාවර්ජනය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 12 ගත වූ	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය	සන්තීරණය	සම්පටිච්ඡනය	චක්ඛු විඤ්ඤාණය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 13 ගත වූ	භවාංගය	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය	සන්තීරණය	සම්පටිච්ඡනය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 14 ගත වූ	භවාංගය	භවාංගය	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය	සන්තීරණය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 15 ගත වූ	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 16 ගත වූ	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	වොත්ථපනය	වොත්ථපනය

චක්ෂුර්ද්වාරික අතිපරිත්තාරම්මණ විථී 6 (ද්වාර 5ට 30යි) මෝඝ වාරය

	චක්ෂුර්ද්වාරික අතිපරිත්තාරම්මණ විථිය 1	චක්ෂුර්ද්වාරික අතිපරිත්තාරම්මණ විථිය 2	චක්ෂුර්ද්වාරික අතිපරිත්තාරම්මණ විථිය 3	චක්ෂුර්ද්වාරික අතිපරිත්තාරම්මණ විථිය 4	චක්ෂුර්ද්වාරික අතිපරිත්තාරම්මණ විථිය 5	චක්ෂුර්ද්වාරික අතිපරිත්තාරම්මණ විථිය 6
උපදින අවස්ථාව	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 1 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 2 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 3 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 4 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 5 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 6 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 7 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 8 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 9 ගත වූ	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 10 ගත වූ	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 11 ගත වූ	භවාංගය චලනය	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 12 ගත වූ	භවාංගය	භවාංගය චලනය	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 13 ගත වූ	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය චලනය	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 14 ගත වූ	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය චලනය	භවාංගය චලනය	අතීත භවාංගය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 15 ගත වූ	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය චලනය	භවාංගය චලනය
ඉපද චිත්තක්ෂණ 16 ගත වූ	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය	භවාංගය චලනය

17 A චෛතසික පරමාර්ථ ධර්ම 52

සර්ව චිත්ත සාධාරණ චෛතසික 07

1. ඵස්ස

අරමුණෙහි සැපෙන ස්වභාවය ඵස්සය නම් වේ. සැපීමෙන් තොරව දැනීමක් නො විය හැකි බැවින් මේ "ඵස්ස චෛතසිකය" සියළු සිත්වලට වුවමනා අංගයක් බව දත යුතුය.

2. වේදනා

අරම්මණයේ හොඳ බව හෝ නරක බව හෝ මධ්‍යස්ථ බව වූ හෝ රසය විඳින ස්වභාවය වේදනාව නම් වේ.

3. සඤ්ඤා

අරමුණ හැඳින ගන්නා ස්වභාවය සඤ්ඤාව නම් වේ.(අරම්මණයාගේ ආකාරය ගන්නා ස්වභාවය සඤ්ඤා නම් වේ)

4. චේතනාව

ක්‍රියා සිදු කිරීමේ උත්සාහය චේතනාව නම් වේ. ක්‍රියා සිදු කිරීමේදී චේතනාව ප්‍රධානය, අරමුණු ගැනීමේදී සිත ප්‍රධානය.

5. ඒකග්ගතාව

නොසැලෙන පරිදි සිත අරමුණෙහි මනාකොට පිහිටවන ස්වභාවය ඒකග්ගතාව නම් වේ.'සමාධිය' යනු එකග්ගතා චෛතසිකයට කියන තවත් නමකි.

6. ජීවිතින්ද්‍රිය

චිත්ත චෛතසිකයන් ගේ ජීවන බලය/ ජීවත් වීමේ ශක්තිය ජීවිතින්ද්‍රිය නම් වේ.

7. මනසිකාරය

සිත අරමුණන් ඉවත් වන්නට නොදී නැවත නැවත අරමුණු ගැනීමෙහි සිත යොදවන ධර්මය මනසිකාරය නම් වේ.

ප්‍රකීර්ණක චෛතසික 06

1. විතක්කය

අරමුණ කරා යන, අරමුණට නගින ස්වභාවය විතක්කය නම් වේ. විතක්කය අරමුණට පැමිණෙන කල්හි ය හා උපදින චිත්ත චෛතසිකයෝද එය අනුව අරමුණට පැමිණෙති. එබැවින් චිත්ත චෛතසික අරමුණට පමුණුවන ධර්මය විතක්කය යයි කියනු ලැබේ. කල්පනා කිරීම සිදු වනුයේ විතක්කයේ ප්‍රමුඛතාවෙනි.

2. විචාරය

විතක්කයේ බලයෙන් පැමිණි අරමුණ පිරිමදින ස්වභාවය විචාරය නම් වේ. විතක්කය, ඖධාරිකය. විචාරය සියුම්ය.

3. අධිමොක්ඛය

අරමුණේ හැටි විනිශ්චය (නිශ්චය) කර ගන්නා ස්වභාවය අධිමොක්ඛය නම් වේ.

4. විරිය

දුබල සිතට අනුබල දෙන චෛතසික ධර්මයකි.

5. ප්‍රීතිය

සම්ප්‍රයුක්ත ධර්ම සහිත වූ සිත ප්‍රමුඛ වන, පිනා යන ස්වභාවය ප්‍රීතියයි.

6. ඡන්දය

ඒ ඒ දේවල් කරනු කැමැත්ත, කිරීමේ ඕනෑකම ඡන්දය නම් වේ. ලෝභ චෛතසිකයේ මෙන් ඇලෙන ස්වභාවයක් ඡන්දයේ නැත.

අකුසල් චෛතසික තුදුස (14)

1. මෝහය

අරමුණේ සැබෑ තත්වය වසන ස්වභාවය මෝහය නම් වේ.

2. අහිරික

පාපය පිළිකුල් නොකරන ස්වභාවය අහිරික නම් වේ. මෙයට පාපයට ලැජ්ජා නොවන ස්වභාවය යැයිද කියනු ලැබේ.

3. අනොත්තප්ප

පාපයට බිය නොවන ස්වභාවය

4. උද්ධච්චය

සිත සැලෙන ස්වභාවය, අරම්මනයේ මැනවින් නොපිහිටන ස්වභාවය.

(ඉහත පළමු අකුසල චෛතසික 04 සෑම අකුසල් සිතක් සමගම යෙදෙන නිසා අකුසල සාධාරණ චෛතසික 04 නමින් හඳුන්වයි.)

5. ලෝභය

අරමුණ හොඳ දෙයක් සැටියට ගෙන, එහි ඇලෙන ස්වභාවය ලෝභය නම් වේ.

6. දිට්ඨිය

වරදවා දකින ස්වභාවය, කරුණය වැරදි ලෙස ගන්නා ස්වභාවය

7. මානය

තමා උසස්/ පහත් / තවකෙකු හා සමව ගන්නා ස්වභාවය

8. දෝසය (ද්වේශය)

අරමුණට විරුද්ධ ස්වභාවය දෝසයයි.

9. ඉස්සාව (ඊර්ෂ්‍යාව)

අනුන්ගේ සැපට, අනුන්ගේ සම්පත්තියට විරුද්ධ ස්වභාවය

10. මච්ජරිය

තමාට අයත් දෙයක් අනිකෙකුට අයිතිවීම නොඉවසන්නාවූ ද, තමාට අයත් දෙයක් අනිකෙකුට ප්‍රයෝජනවත් වීම නොඉවසන්නාවූ ද, තමාගේ සම්පත්තිය අනිකෙකුට ලැබීම නොඉවසන්නාවූ ද, තමාගේ සම්පත්තීන් හඟවන්නාවූ ද ස්වභාවය මච්ජරිය වේ.

11. කුක්කුච්චය

කල පව්කම් හා නොකළ පින්කම් ගැන පසුතැවෙන ස්වභාවය

12/13. ථීනය හා මිද්ධය

සිතෙහි අලස බව ථීනයයි. චෛතසිකයන්ගේ අලස බව මිද්ධයයි.ථීන මිද්ධ ඇතිවීමෙන් හිත හැකිලේ.

14. විචිකිච්ඡාව

අරමුණ පිළිබඳව වූ සැකය, විශ්වාසයක් නැතිබව විචිකිච්ඡාව වේ.

17 B

<u>ශෝභන සාධාරණ චෛතසික 19</u>

1. <u>සද්ධා</u> - බුද්ධාදීන් කෙරෙහි විශ්වාසය, බුද්ධ ගුණාදිය පිළිගන්නා ස්වභාවය

2. <u>සති</u> - සිහිය නම් වේ. කුසල පක්ෂයෙහි සිත පිහිටුවීම සිදුකරයි.

3/4. <u>හිරි, ඔත්තප්ප</u> - පාපය පිළිකුල් කරන ස්වභාවය හිරි නම් වේ. පාපයට බිය ස්වභාවය ඔත්තප්ප නම් වේ.

5. <u>අලෝභය</u> - අරමුණෙහි නොඇලෙන ස්වභාවය අලෝභය නම් වේ.

6. <u>අදෝසය</u> - ද්වේශයට විරුද්ධ වූ ස්වභාවයයි. මෛත්‍රිය යනු අදෝසයයි.

7. <u>තත්‍රමජ්ඣත්තතාව</u> - (උපේක්ෂා සම්බෝජ්ජංගය) චිත්ත චෛතසිකයන්ගේ වේගයෙන් අඩු වැඩි වන්නට නොදී සමව පවතින ස්වභාවය

8/9. <u>කාය පස්සද්ධිය - චිත්ත පස්සද්ධිය</u>

චෛතසිකයන්ගේ සන්සුන් බව කාය පස්සද්ධිය නම් වේ. චිත්තයන්ගේ සන්සුන් බව චිත්ත පස්සද්ධිය නම් වේ.

10/11. <u>කාය ලහුතාව - චිත්ත ලහුතාව</u>

චෛතසිකයන්ගේ සැහැල්ලු බව හා සිතෙහි මොලොක් බව.

12/13. <u>කාය මුදුතාව - චිත්ත මුදුතාව</u>

චෛතසිකයන්ගේ මොලොක්බව හා සිතෙහි මොලොක් බව.

14/15. <u>කාය කම්මඤ්ඤතාව - චිත්ත කම්මඤ්ඤතාව</u>

චෛතසිකයන්ගේ කර්මණ්‍යභාවය හා සිතෙහි කර්මණ්‍යභාවය

16/17. <u>කාය පාගුඤ්ඤතාව - චිත්ත පාගුඤ්ඤතාව</u>

චෛතසිකයන්ගේ ඒ ඒ ක්‍රියා විෂයේ හුරුබව හා සිතෙහි ඒ ඒ ක්‍රියා විෂයන්ගේ හුරුබව

17/18. <u>කායුජ්ජුකතාව - චිත්තුජ්ජුකතාව</u>

චෛතසිකයන්ගේ ඍජු බව සහ සිතෙහි ඍජු බව

<u>අසාධාරණ ශෝභන චෛතසික 06</u>

1. <u>සම්මා වාචා</u>

වචනයෙන් සිදුවන පව්කම් සතරින් වලකින ස්වභාවයකි.

2. <u>සම්මා කම්මන්ත</u>

කයින් සිදුවන පව්කම් තුනෙන් වලකින ස්වභාවයකි.

3. <u>සම්මා ආජීව</u>

දිවි පැවැත්ම සඳහා කරන කාය, වාග් දුශ්චරිත වලින් වලකින ස්වභාවයකි.

4. <u>කරුණා</u>

තමාට දුක් ඇතිවනවාට නොකැමති වන්නක් මෙන්ම අනුන් දුක්වීමේ නොකැමැති වන, අනුන් දුකින් මුදවනු කැමති ස්වභාවයකි.

5. <u>මුදිතා</u>

තමාට සම්පතක් ලැබුණහොත්, ඒ ගැන සතුටු වන්නාක් මෙන්, අනුන්ගේ සම්පත් ගැන සතුටු වන්නා වූ ස්වභාවයයි.

6. <u>ප්‍රඥා චෛතසිකය</u>

සිතින් දැනගන්නවාට වඩා හොඳින්, වඩා පිරිසිදු ලෙසත්, වඩා ගැඹුරු ලෙසත්අ අරමුණු දක්නා ස්වභාවය ප්‍රඥා චෛතසිකයයි.

රූප විභාගය (කලත්‍රයේම පහළවන සියළුම රූප සංස්කාරයෝ)

18 A VE. 1.1		රූපය නාමය	කර්මජ	චිත්තජ	සෘතුජ	ආහාරජ
		28	රූප උපදවන හේතු			
			18	15	13	12
භූත රූප	1	පඨවි	✓	✓	✓	✓
	2	ආපො	✓	✓	✓	✓
	3	තෙජො	✓	✓	✓	✓
	4	වායො	✓	✓	✓	✓
ප්‍රසාද රූප	5	චක්ඛු	✓❖			
	6	සෝත	✓❖			
	7	ඝාණ	✓❖			
	8	ජිව්හා	✓❖			
	9	කාය	✓❖			
ගෝචර රූප	10	රූප	✓	✓	✓	✓
	11	ශබ්ද		✓	✓	
	12	ගන්ධ	✓	✓	✓	✓
	13	රස	✓	✓	✓	✓
භාව රූප	14	ස්ත්‍රී භාව	✓❖			
	15	පුරුෂ භාව	✓❖			
හදය රූපය	16	හෘදය වස්තු	✓❖			
ජිවිත රූපය	17	ජිවිතේන්ද්‍රිය	✓❖			
ආහාර රූපය	18	ඕජා	✓	✓	✓	✓
ආකාස රූපය	19	පරිච්ඡේද	✓	✓	✓	✓
විඤ්ඤත්ති රූප	20	කායවිඤ්ඤත්ති		✓❖		
	21	වචීවිඤ්ඤත්ති		✓❖		
විකාර රූප	22	ලහුතා		✓	✓	✓
	23	මුදුතා		✓	✓	✓
	24	කම්මඤ්ඤතා		✓	✓	✓
ලක්ෂණ රූප	25	උපචය				
	26	සන්තති				
	27	ජරතා				
	28	අනිච්චතා				

රූපය නාමය	නිප්ඵන්න	අනිප්ඵන්න	ආධ්‍යාත්මික	බාහිර	වත්ථු	අවත්ථු	ද්වාර	අද්වාර	ඉන්ද්‍රිය	අනින්ද්‍රිය	ඕළාරික	සුඛුම	උපාදින්න	අනුපාදින්න	සනිදර්ශන	අනිදර්ශන	ගෝචරග්ගාහික	අගෝචරග්ගාහික	අවිනිබ්භෝග	විනිබ්භෝග
	28		28		28		28		28		28		28		28		28		28	
	18	10	5	23	6	22	7	21	8	20	12	16	18	10	1	27	5	23	8	20
1 පඨවි	✓			✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓		✓	✓	
2 ආපො	✓			✓		✓		✓		✓		✓	✓			✓		✓	✓	
3 තෙජො	✓			✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓		✓	✓	
4 වායො	✓			✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓		✓	✓	
5 චක්ඛු	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓			✓
6 සෝත	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓			✓
7 ඝාණ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓			✓
8 ජිව්හා	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓			✓
9 කාය	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓			✓
10 රූප	✓			✓		✓		✓		✓	✓		✓		✓			✓	✓	
11 ශබ්ද	✓			✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓		✓		✓
12 ගන්ධ	✓			✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓		✓	✓	
13 රස	✓			✓		✓		✓		✓	✓		✓			✓		✓	✓	
14 ස්ත්‍රී භාව	✓			✓		✓		✓	✓			✓	✓			✓		✓		✓
15 පුරුෂ භාව	✓			✓		✓		✓	✓			✓	✓			✓		✓		✓
16 හෘදය වස්තු	✓			✓	✓			✓		✓		✓	✓			✓		✓		✓
17 ජිවිතේන්ද්‍රිය	✓			✓		✓		✓	✓			✓	✓			✓		✓		✓
18 ඕජා	✓			✓		✓		✓		✓		✓	✓			✓		✓	✓	
19 පරිච්ඡේද		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
20 කායවිඤ්ඤත්ති		✓		✓		✓	✓			✓		✓		✓		✓		✓		✓
21 වචීවිඤ්ඤත්ති		✓		✓		✓	✓			✓		✓		✓		✓		✓		✓
22 ලහුතා		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
23 මුදුතා		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
24 කම්මඤ්ඤතා		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
25 උපචය		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
26 සන්තති		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
27 ජරතා		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓
28 අනිච්චතා		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓

✓❖ ඒකාන්ත ප්‍රත්‍ය ඇති බව

රූප කලාප විභාගය (කලත්‍රයේම පහළවන රූප පුංජයෝ)

කලාප ගණන 21		කර්මජ කලාප 9 (චේතනා ප්‍රත්‍ය)/ ජිවිතේන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍ය		රූප ගණන
1	1	චක්ෂුර් දශකය	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8 + චක්ෂුර් ප්‍රසාදය	10
2	2	ශ්‍රෝත්‍ර දශකය	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8 + ශ්‍රෝත්‍ර ප්‍රසාදය	10
3	3	ඝ්‍රාණ දශකය	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8 + ඝ්‍රාණ ප්‍රසාදය	10
4	4	ජිව්හා දශකය	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8 + ජිව්හා ප්‍රසාදය	10
5	5	කාය දශකය	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8 + කාය ප්‍රසාදය	10
6	6	ස්ත්‍රීභාව දශකය	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8 + ස්ත්‍රීභාව රූපය	10
7	7	පුරුෂභාව දශකය	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8 + පුරුෂභාව රූපය	10
8	8	වස්තු දශක කලාප	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8 + වස්තු රූපය	10
9	9	ජිවිත නවක කලාප	ජිවිත රූපය + අවි: රූප 8	9
		චිත්තජ කලාප 6 (විඥ්ඥප්ති ප්‍රත්‍ය)		
10	1	ශුද්ධාෂ්ටක කලාපය	අවි: රූප 8	8
11	2	කායවිඤ්ඤත්ති නවකය	අවි: රූප 8 + කායවිඤ්ඤත්ති රූපය	9
12	3	වචීවිඤ්ඤත්ති දශකය	අවි: රූප 8 + වචීවිඤ්ඤත්ති රූපය + ශබ්ද රූපය	10
13	4	ලහුතා ඒකාදශකය	අවි: රූප 8 + ලහුතා රූප තුන	11
14	5	කායවිඤ්ඤත්ති ලහුතා ද්වා දශකය	අවි: රූප 8 + කායවිඤ්ඤත්ති රූපය +ලහුතා රූප තුන	12
15	6	වචීවිඤ්ඤත්ති ශබ්ද ලහුතාදි තේරසක	අවි: රූප 8 + වචීවිඤ්ඤත්ති රූපය +ලහුතා රූප තුන +ශබ්ද රූපය	13
		සෘතුජ කලාප 4 (තේජෝ ප්‍රත්‍ය)		
16	1	ශුද්ධාෂ්ටක කලාපය	අවි: රූප 8	8
17	2	ශබ්ද නවක කලාප	අවි: රූප 8 + ශබ්ද රූපය	9
18	3	ලහුතා ඒකාදශකය	අවි: රූප 8 + ලහුතා රූප තුන	11
19	4	ශබ්ද ලහුතා ද්වා දශකය	අවි: රූප 8 + ලහුතා රූප තුන + ශබ්ද රූපය	12
		ආහාරජ කලාප 2 (ඕජා ප්‍රත්‍ය)		
20	1	ශුද්ධාෂ්ටක කලාපය	අවි: රූප 8	8
21	2	ලහුතා ඒකාදශකය	අවි: රූප 8 + ලහුතා රූප තුන	11

18 B VE .1.0 චිත්ත- චෛතසික ධර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් උපදින රූප

අංකය	භූමි වශයෙන් සිත් බෙදීම.(4)		විත්ත නාමය (89)	චේතනාව උපදවන විපාකයේ කාලික-අකාලික බව	නානාචිත්තක්ඛණික පටිච්චසමුප්පාදය: අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා (29)	සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං (32)	භව පච්චයා ජාති: කර්මජ රූප	භව පච්චයා ජාති: ප්‍රතිසංධි විපාක චිත්ත චෛතසික	චේතනාවට ලැබෙන විපාකය භවංගය	චිත්තජ රූප (කලාප-06): චිත්තජ රූප (විඥප්ති ත් ගෙන් අනය කලාප)	විඥප්ති රූප	ඊර්‍යාපථ	සිනා සීම
					29	32	25	29		75			13
1	අකුසල් සිත් 12	ලෝභමූල සිත් අට	සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✓
2			සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✓
3			සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✓
4			සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✓
5			උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
6			උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
7			උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
8			උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
9		ද්වේෂමූල සිත් දෙක	දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
10			දෙමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
11		මෝහමූල සිත් දෙක	උපේක්ෂා සහගත විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
12			උපේක්ෂා සහගත ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත සිත ✶	කාලිකයි	✓	✗	✓ ★	✗		✓	✓	✓	✗
13	කාමාවචර සිත් (54) – අහේතුක සිත් අටළොස (18)	අකුශල විපාක සිත් සත (7)	උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
14			උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
15			උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
16			උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
17			දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
18			උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය		✗	✓	✗	✗		✓	✗	✗	✗
19			උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය		✗	✓	✗	✗	දුගති අහේතුක	✓	✗	✗	✗
20		අහේතුක කුශල විපාක සිත් අට (8)	උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
21			උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
22			උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
23			උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
24			සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය		✗	✓	✗	✗		✗	✗	✗	✗
25			උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය		✗	✓	✗	✗		✓	✗	✗	✗
26			සෝමනස්ස සහගත සන්තිරණය		✗	✓	✗	✗		✓	✗	✗	✗
27			උපේක්ඛා සහගත සන්තිරණය		✗	✓	✗	✗	සුගති අහේතුක	✓	✗	✗	✗
28		අහේතුක ක්‍රියා සිත් තුන (3)	උපෙක්ඛා සහගත පඤ්චද්වාරාවර්ජනය		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✗	✗
29			උපෙක්ඛා සහගත මනෝද්වාරාවර්ජනය		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✗
30			සෝමනස්ස සහගත හසිතුප්පාදය		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✓
31	කාමාවචර ශෝභන සිත් සුවිස්ස (24)	කාමාවචර කුසල් සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✓
32			සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓	ද්වි හේතුක ඕමක	✓	✓	✓	✓
33			සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✓
34			සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✓
35			උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
36			උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
37			උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓	ත්‍රි/ද්වි හේතුක උත්කෘෂ්ඨ	✓	✓	✓	✗
38			උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✓	✓	✗
39		සහේතුක කාමාවචර විපාක සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
40			සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
41			සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ද්විහේතුක	✓	✗	✓	✗
42			සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ද්විහේතුක	✓	✗	✓	✗
43			උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
44			උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
45			උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ද්විහේතුක	✓	✗	✓	✗
46			උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ද්විහේතුක	✓	✗	✓	✗
47		සහේතුක කාමාවචර ක්‍රියා සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✓
48			සෝමනස්ස සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✓
49			සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✓
50			සෝමනස්ස සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✓
51			උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✗
52			උපේක්ෂා සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✗
53			උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✗
54			උපේක්ෂා සහගත ඥාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✓	✓	✗
55	රූපාවචර සිත් පසළොස (15)	රූපාවචර කුසල් සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✗	✓	✗
56			විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✗	✓	✗
57			ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✗	✓	✗
58			සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ත ධ්‍යාන සිතය	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✗	✓	✗
59			උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය	කාලිකයි	✓	✗	✓	✓		✓	✗	✓	✗
60		රූපාවචර විපාක සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
61			විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
62			ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
63			සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ත ධ්‍යාන සිතය		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
64			උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✓	✗	✓	✗
65		රූපාවචර ක්‍රියා සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
66			විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතිය ධ්‍යාන සිතය		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
67			ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතිය ධ්‍යාන සිතය		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
68			සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චාතුර්ත ධ්‍යාන සිතය		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
69			උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
70	අරූපාවචර සිත් දොළොස (12)	අරූපාවචර කුසල් සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන කුසල් සිත	කාලිකයි	✓	✗	✗	✓		✓	✗	✓	✗
71			විඤ්ඤාණඤ්චායතන කුසල් සිත	කාලිකයි	✓	✗	✗	✓		✓	✗	✓	✗
72			ආකිඤ්චඤ්ඤායතන කුසල් සිත	කාලිකයි	✓	✗	✗	✓		✓	✗	✓	✗
73			නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන කුසල් සිත	කාලිකයි	✓	✗	✗	✓		✓	✗	✓	✗
74		අරූපාවචර විපාක සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන විපාක සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✗	✗	✗	✗
75			විඤ්ඤාණඤ්චායතන විපාක සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✗	✗	✗	✗
76			ආකිඤ්චඤ්ඤායතන විපාක සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✗	✗	✗	✗
77			නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන විපාක සිත		✗	✓	✗	✗	සුගති ත්‍රිහේතුක	✗	✗	✗	✗
78		අරූපාවචර ක්‍රියා සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන ක්‍රියා සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
79			විඤ්ඤාණඤ්චායතන ක්‍රියා සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
80			ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
81			නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත		✗	✗	✗	✗		✓	✗	✓	✗
82	ලෝකෝත්තර සිත් අට(8)	ලෝකෝත්තර මග්ග විත්ත (4)	සෝතාපත්ති මග්ග විත්තය	අකාලිකයි						✓	✗	✓	✗
83			සකදාගාමී මග්ග විත්තය	අකාලිකයි						✓	✗	✓	✗
84			අනාගාමී මග්ග විත්තය	අකාලිකයි						✓	✗	✓	✗
85			අරහත්ත මග්ග විත්තය	අකාලිකයි	මග්ග විත්තය අනතුරුව අකාලිකව ඵල විත්තය					✓	✗	✓	✗
86		ලෝකෝත්තර ඵල විත්ත (4)	සෝතාපත්ති ඵල විත්තය							✓	✗	✓	✗
87			සකදාගාමී ඵල විත්තය							✓	✗	✓	✗
88			අනාගාමී ඵල විත්තය							✓	✗	✓	✗
89			අරහත්ත ඵල විත්තය							✓	✗	✓	✗

19 A VE. 1.0

සම්මාසම්බුදු සරණයි - කාලත්‍රයේම ලෝක ධාතුවේ පහලවන විථි හා විථියට අදල සිත්

අංකය	භූමි වශයෙන් සිත් බෙදීම.(4)			චිත්ත නාමය (89)	චිත්ත කෘත්‍ය: ප්‍රතිසංධි/ භවාංග/ චුති	ආවර්ජන	දර්ශන	ශ්‍රවණ	ආඝ්‍රාණ	ආස්වාදන	ස්පර්ශන	සම්ප්‍රතීච්ඡන	සන්තීරණ	ව්‍යවස්ථාපන	ජවන	තදාලම්බන	විථි මුක්ත ස්වභාවය කාම ජවන (කාජ) අර්පණා ජවන (අජ) ලෙස යෙදීම	චිත්තානුපස්සනා සතිපට්ඨානය අනුව චිත්ත නාමය	චිත්ත පහළවන වස්තු රූපය හෘදය වස්තු/අවස්තු	විථි සිත්: පංචද්වාරික විථි සිත්: චක්ඛුද්වාරික විථි (15)	ශ්‍රෝත්‍රද්වාරික විථි(15)	ඝ්‍රාණද්වාරික විථි (15)	ජිව්හාද්වාරික විථි (15)	කායද්වාරික විථි (15)	මනෝද්වාරික විථි සිත්: කාම ජවන විථි: සත්ත රයායුක්ත විභූතාරම්මණ විථි (5)	සත්ත රයායුක්ත අවිභූතාරම්මණ විථි (2)	සත්ත රයායුක්ත නොවන විභූතාරම්මණ විථි (1)	සත්ත රයායුක්ත නොවන අවිභූතාරම්මණ විථි (1)	අර්පණා ජවන විථි: ධ්‍යාන විථිය (36)	ධ්‍යාන සමාපත්ති විථි (36)	ධ්‍යානාංග ප්‍රත්‍යවේක්ෂා විථි (5)	මාර්ග විථි (40)	ඵලාදී ප්‍රත්‍යවේක්ෂා විථි	ඵල සමාපත්ති විථි (40)	අභිඥා විථි
					19	2	2	2	2	2	2	2	3	1	55	11				46	46	46	46	46											
1	කාමාවචර සිත් සිව්පනස (54)	අකුසල් සිත් 12	ලෝභමූල සිත් අට	සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			සරාග චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
2				සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			සරාග චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
3				සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			සරාග චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
4				සෝමනස්ස සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			සරාග චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
5				උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			සරාග චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
6				උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			සරාග චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
7				උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			සරාග චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
8				උපේක්ෂා සහගත දෘෂ්ටිගත විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			සරාග චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
9			ද්වේෂමූල සිත් දෙක	දොමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			සදෝස චිත්තය	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
10				දොමනස්ස සහගත ප්‍රතිඝ සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			සදෝස චිත්තය	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
11			මෝහමූල සිත් දෙක	උපේක්ෂා සහගත විචිකිච්ඡා සම්ප්‍රයුක්ත සිත											✓			සමෝහ චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
12				උපේක්ෂා සහගත ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත සිත											✓			සමෝහ චිත්තය	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
13		අහේතුක සිත් අටළොස (18)	අකුසල විපාක සිත් සත (7)	උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය			✓												චක්ඛු වස්තු	✓															
14				උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය				✓											සෝත වස්තු		✓														
15				උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය					✓										ඝාන වස්තු			✓													
16				උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය						✓									ජිව්හා වස්තු				✓												
17				දුක්ඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය							✓								කාය වස්තු					✓											
18				උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය								✓							හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓											
19				උපේක්ඛා සහගත සන්තීරණය	✓								✓			✓	(කාජ)		හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
20			අහේතුක කුසල විපාක සිත් අට (8)	උපේක්ඛා සහගත චක්ඛු විඤ්ඤාණය			✓												චක්ඛු වස්තු	✓															
21				උපේක්ඛා සහගත සෝත විඤ්ඤාණය				✓											සෝත වස්තු		✓														
22				උපේක්ඛා සහගත ඝාන විඤ්ඤාණය					✓										ඝාන වස්තු			✓													
23				උපේක්ඛා සහගත ජිව්හා විඤ්ඤාණය						✓									ජිව්හා වස්තු				✓												
24				සුඛ සහගත කාය විඤ්ඤාණය							✓								කාය වස්තු					✓											
25				උපේක්ඛා සහගත සම්පටිච්ඡනය								✓							හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓											
26				සෝමනස්ස සහගත සන්තීරණය									✓			✓			හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
27				උපේක්ඛා සහගත සන්තීරණය	✓								✓			✓	(කාජ)		හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
28			අහේතුක ක්‍රියා සිත් තුන (3)	උපේක්ඛා සහගත පඤ්චද්වාරාවර්ජනය		✓													හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓											
29				උපේක්ඛා සහගත මනෝද්වාරාවර්ජනය		✓								✓					හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
30				සෝමනස්ස සහගත හසිතුප්පාදය											✓				හෘදය වස්තු	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
31		කාමාවචර සෝභන සිත් සූවිස්ස (24)	කාමාවචර කුසල් සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
32				සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
33				සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
34				සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
35				උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
36				උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
37				උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
38				උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
39			සහේතුක කාමාවචර විපාක සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	✓											✓	(කාජ)/(අජ)	වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
40				සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	✓											✓	(කාජ)/(අජ)	වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
41				සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	✓											✓	(කාජ)	වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
42				සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	✓											✓	(කාජ)	වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
43				උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	✓											✓	(කාජ)/(අජ)	වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
44				උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	✓											✓	(කාජ)/(අජ)	වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
45				උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත	✓											✓	(කාජ)	වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
46				උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත	✓											✓	(කාජ)	වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓								
47			සහේතුක කාමාවචර ක්‍රියා සිත් අට (8)	සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
48				සෝමනස්ස සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
49				සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
50				සෝමනස්ස සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
51				උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
52				උපේක්ෂා සහගත ඤාන සම්ප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
53				උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
54				උපේක්ෂා සහගත ඤාන විප්‍රයුක්ත සසංස්කාරික සිත											✓			වීත-රාග/දෝස/මෝහ	හෘ.ව/අව	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
55	රූපාවචර සිත් පසළොස (15)		රූපාවචර කුසල් සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
56				විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතීය ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
57				ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතීය ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
58				සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
59				උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
60			රූපාවචර විපාක සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		හෘ.ව																
61				විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතීය ධ්‍යාන සිතය ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		හෘ.ව																
62				ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතීය ධ්‍යාන සිතය ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		හෘ.ව																
63				සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		හෘ.ව																
64				උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		හෘ.ව																
65			රූපාවචර ක්‍රියා සිත් පස (5)	විතර්ක විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ප්‍රථම ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
66				විචාර ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත ද්විතීය ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
67				ප්‍රීති සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත තෘතීය ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
68				සුඛ ඒකාග්‍රතා සහිත චතුර්ථ ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
69				උපේක්ෂා ඒකාග්‍රතා සහිත පඤ්චම ධ්‍යාන සිතය											✓				හෘ.ව										✓	✓					
70	අරූපාවචර සිත් දොළොස (12)		අරූපාවචර කුසල් සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන කුසල් සිත											✓				හෘ.ව/අව										✓	✓					
71				විඤ්ඤාණඤ්චායතන කුසල් සිත											✓				හෘ.ව/අව										✓	✓					
72				ආකිඤ්චඤ්ඤායතන කුසල් සිත											✓				හෘ.ව/අව										✓	✓					
73				නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන කුසල් සිත											✓				හෘ.ව/අව										✓	✓					
74			අරූපාවචර විපාක සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන විපාක සිත ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		අව																
75				විඤ්ඤාණඤ්චායතන විපාක සිත ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		අව																
76				ආකිඤ්චඤ්ඤායතන විපාක සිත ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		අව																
77				නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන විපාක සිත ✓❖	✓												(කාජ)/(අජ)		අව																
78			අරූපාවචර ක්‍රියා සිත් සතර (4)	ආකාසානඤ්චායතන ක්‍රියා සිත											✓				හෘ.ව/අව										✓	✓					
79				විඤ්ඤාණඤ්චායතන ක්‍රියා සිත											✓				හෘ.ව/අව										✓	✓					
80				ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත											✓				හෘ.ව/අව										✓	✓					
81				නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන ක්‍රියා සිත											✓				හෘ.ව/අව										✓	✓					
82	ලෝකෝත්තර සිත් අට(8)		ලෝකෝත්තර මග්ග චිත්ත (4)	සෝතාපත්ති මග්ග චිත්තය											✓			විමුත්ත චිත්තය	හෘ.ව													✓			
83				සකදාගාමී මග්ග චිත්තය											✓			විමුත්ත චිත්තය	හෘ.ව/අව													✓			
84				අනාගාමී මග්ග චිත්තය											✓			විමුත්ත චිත්තය	හෘ.ව/අව													✓			
85				අරහත්ත මග්ග චිත්තය											✓			විමුත්ත චිත්තය	හෘ.ව/අව													✓			
86			ලෝකෝත්තර ඵල චිත්ත (4)	සෝතාපත්ති ඵල චිත්තය											✓			විමුත්ත චිත්තය	හෘ.ව/අව													✓		✓	
87				සකදාගාමී ඵල චිත්තය											✓			විමුත්ත චිත්තය	හෘ.ව/අව													✓		✓	
88				අනාගාමී ඵල චිත්තය											✓			විමුත්ත චිත්තය	හෘ.ව/අව													✓		✓	
89				අරහත්ත ඵල චිත්තය											✓			විමුත්ත චිත්තය	හෘ.ව/අව													✓		✓	

අර්පණා විථි හි යෙදෙන කාමාවචර සිත් (සමාහිත චිත්ත)

සරාග චිත්තය , විතරාග චිත්තය ,සදෝස චිත්තය ,විතදෝස චිත්තය ,සමෝහ චිත්තය , විතමෝහ චිත්තය

සංඛිත්ත චිත්තය - ථිනමිද්ධය අනුව හැකිළි ගිය සිත , ***වික්ඛිත්ත චිත්තය*** - උද්ධච්ච සහගතවූ වික්ෂිප්ත සිත , ***මහග්ගත චිත්තය*** -රූපාවචරවූද අරූපාවචරවූද සිත, ***අමහග්ගත චිත්තය*** - කාමාවචර සිත

සඋත්තර චිත්තය -කාමාවචර සිත , ***අනුත්තර චිත්තය*** -රූපාවචරවූද අරූපාවචරවූද සිත , ***සමාහිත චිත්තය*** - අර්පණා හෝ උපචාර සමාධියක් ඇති සිත, ***අසමාහිත චිත්තය*** - අර්පණා හෝ උපචාර සමාධි විරහිත සිත

විමුත්ත චිත්තය -තදංග විමුක්ති, විෂ්කම්භන විමුක්තීන්ගෙ වශයෙන් නිවරණ කෙරෙන් මනාසේ මිදුනු සිත , ***අවිමුත්ත චිත්තය*** -තදංග විමුක්ති, විෂ්කම්භන විමුක්තීන්ගෙ වශයෙන් නිවරණ කෙරෙන් මනාසේ නොමිදුනු සිත

විතරාග-විතදෝස-විතමෝහ = වීත-රාග/දෝස/මෝහ

✓❖ ඒකාන්ත විථි මුක්ත සිත

19 B VER 1.0

සමථ භාවනා -ආනාපාන සතිය වැඩීම (ප්‍රථම ධ්‍යානය දක්වා)ආසන්නව පහල වන චිත්ත විථි අනුව (පෘතග්ජන ත්‍රිහේතුක)

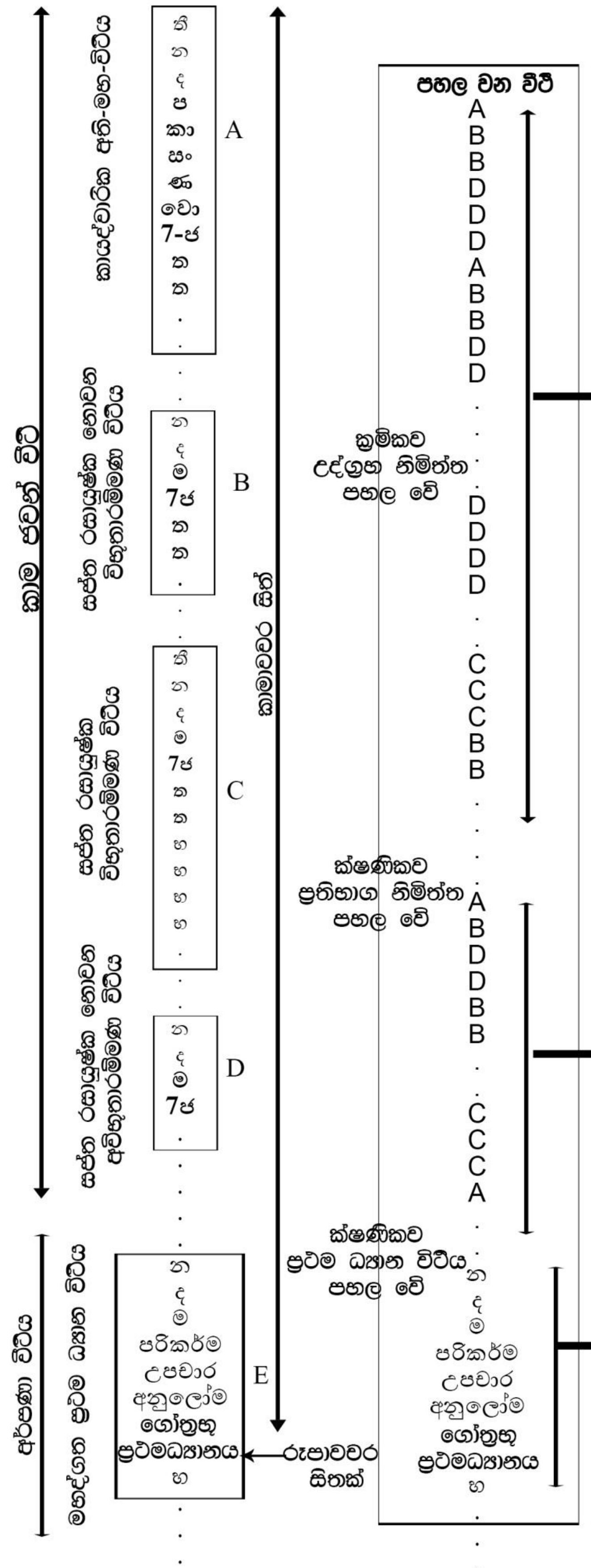

නිමිත්ත අනුව භාවනාව බෙදා වෙන් කිරීම (සිතින් ගන්නා අරමුණ අනුව)

<u>පරිකර්ම නිමිත්ත (අරමුණ)</u>
හුස්ම රැල්ල-පොට්ඨබ්බ අරමුණ
(නාසිකාග්‍රයට හැපෙන)

<u>උද්ග්‍රහ නිමිත්ත (අරමුණ)</u>
සිතට පෙනෙන නිමිත්තකි (ප්‍රඥප්තියක්)
උදා- ආලෝක ලපයක්- මෙය
චරිත අනුව විවිධ වේ

<u>ප්‍රතිභාග නිමිත්ත (අරමුණ)</u>
සිතට පෙනෙන නිමිත්තකි (ප්‍රඥප්තියක්)
උදා- ඉතා මහත් දිප්තියක් ඇති
ආලෝක ලපයක්- මෙය
චරිත අනුව විවිධ වේ

<u>ප්‍රතිභාග නිමිත්ත (අරමුණ)</u>
අර්පණා සිතට පෙනෙන නිමිත්තකි
(ප්‍රඥප්තියක්)
උදා- ඉතා මහත් දිප්තියක් ඇති
ආලෝක ලපයක්- මෙය
චරිත අනුව විවිධ වේ පුහුණු කිරිම අනුව
අවශ්‍ය කාලය තුල නිමිත්ත පිහිටවා ගත
හැක

සමාධිය අනුව භාවනාව බෙදා වෙන් කිරීම (සිත සමඟ උපදින ඒකාග්ග්‍රතා චෛතසිකය අනුව)

<u>පරිකර්ම සමාධිය</u>
පූර්ව භාගයේ චිත්ත විථිවල හට
ගන්නා වු කාමාවර කුසල් ජවන් සිත්
හි සමාධිය (ඒකාග්‍රතාව) බලවත්
නොවන දුර්වල සමාධියකි.
කත්තුකම්‍යතා කුශල ජන්දය ප්‍රත්‍ය
වේ

<u>පරිකර්ම සමාධිය</u>
මධ්‍ය භාගයේ චිත්ත විථිවල හට
ගන්නා වු කාමාවර කුසල් ජවන් සිත්
හි සමාධිය (ඒකාග්‍රතාව) බලවත්
නොවන යම් සමාධියකි. බලවත්
කත්තුකම්‍යතා කුශල ජන්දය ප්‍රත්‍ය
වේ

<u>උපචාර සමාධිය</u>
ප්‍රතිභාග නිමිත්ත අරමුණු කරන චිත්ත
විථිවල හට ගන්නා වු කාමාවර ඥාන
සම්ප්‍රයුක්ත කුසල් ජවන් සිත් 4 හි සමාධිය
බලවත් සමාධියකි. පඤ්ච නිවරණ ධර්ම
ප්‍රහාණයක් වි ඇත.

<u>අර්පණා සමාධිය</u>
අර්පණා ධ්‍යානය උපදවා ගත් කල්හි
ධ්‍යානාංගයෝ බලවත් වෙති (විත-
ක්ක-විචාර-ප්‍රිති-සුඛ- ඒකාග්ගතා)
මෙහිදි ධ්‍යානාංගයන්ගේ ප්‍රත්‍යයෙන්
සිත සමාධිගත වේ.පරිකර්ම, උපචාර
ආදි සමාධීන්ට වඩා ප්‍රභල සමාධියකි.
භවාංගයට සිත නොයවා ජවන්
පමණක් පහළ කිරිමේ හැකියාවක්
පුහුණු කරන ලද අර්පණා සමාධියකට
ඇත.

භාවනාව අනුව බෙදා වෙන් කිරීම (සිත-විජානනය අනුව)

<u>පරිකර්ම භාවනාව</u>

පූර්ව භාගයේ පරිකර්ම නිමිත්ත
(අරමුණ) හෙවත් භාවනා අරමුණ
මනෝද්වාරයට අරමුණු කිරීමට
කරන භාවනාව

<u>පරිකර්ම භාවනාව</u>

මධ්‍ය භාගයේ පරිකර්ම නිමිත්ත
(අරමුණ) හෙවත් භාවනා අරමුණ
මනෝද්වාරයට (ප්‍රඥප්තියක්
ලෙස)අරමුණු කිරීමට කරන භාවනාව

<u>උපචාර භාවනාව</u>
භාවනා අරමුණ පළමු ධ්‍යානයේ පහල වන
මොහොත දක්වා කරනු ලබන භාවනාව

<u>අර්පණා භාවනාව</u>
පළමු ධ්‍යාන සිත සහිතව භාවනාව

දන්ධාභිඥයාගේ ප්‍රථම ධ්‍යාන ආදිකාර්මික විථිය

භවාංගචලන

භවාංගුපච්ජේදය

මනෝද්වාරාවර්ජනය

පරිකර්ම

උපචාර

අනුලෝම

ගෝත්‍රභූ

ප්‍රථමධ්‍යානය

භවාංගය

ක්ෂිප්‍රාභිඥයාගේ ප්‍රථම ධ්‍යාන ආදිකාර්මික විථිය

භවාංගචලන

භවාංගුපච්ජේදය

මනෝද්වාරාවර්ජනය

උපචාර

අනුලෝම

ගෝත්‍රභූ

ප්‍රථමධ්‍යානය

භවාංගය

පරිකර්ම සිත - අර්පණාවට සිත පිළියෙල කිරීම් වශයෙන් පහල වන සිත බැවින් පරිකර්ම සිත නම්. (කාමාවචර ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතකි)

උපචාර සිත - අර්පණාවට සිතට සම්පවන පිහිටන හෙයින් උපචාර සිත නම්. (කාමාවචර ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතකි)

අනුලෝම සිත - අර්පණාව සිත නොවුනත් , අර්පණාව සිතට අනුකුල බැවින් අනුලෝම සිත නම්. (කාමාවචර ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතකි)

ගෝත්‍රභූ සිත - කාමගෝත්‍රයෙන් එතර කරවමින් අර්පණාව සිතට පමුණුවන බැවින් ගෝත්‍රභූ සිත නම්. (කාමාවචර ඥාණ සම්ප්‍රයුක්ත සිතකි)

ශමථ කර්මස්ථාන සතළිස විනිශ්චය(චරිතය අනුව සුදුසු එක් කමටහනක් සමාධියට ප්‍රමාණවත් වේ)

	20 A VE .1.0			නිමිත්ත අනුව			භාවනා හා සමාධිය වශයෙන්			ධ්‍යාන ප්‍රභේද වශයෙන්						භූමි වශයෙන්			ග්‍රහන වශයෙන්			චරිතය අනුව						
	ශමත කර්මස්ථානය	කර්මස්ථාන අරමුණ	කර්මස්ථාන අරමුණේ සමඟ්‍රී විග්‍රහය	පරිකර්ම නිමිත්ත	උද්ග්‍රහ නිමිත්ත	ප්‍රතිභාග නිමිත්ත	පරිකර්ම භාවනාව/සමාධිය	උපචාර භාවනාව/සමාධිය	අර්පණා භාවනාව/සමාධිය	1 වන ධ්‍යානය	2 වන ධ්‍යානය	3 වන ධ්‍යානය	4 වන ධ්‍යානය	5 වන ධ්‍යානය	අරූප ධ්‍යාන 4	මනුෂ්‍ය භූමිය	දේව භූමිය	බ්‍රහ්ම භූමිය	දැකීමෙන් (චක්ෂු ද්වාර)	ස්පර්ශ කිරීමෙන් (කාය ද්වාර)	ඇසීමෙන්	රාග චරිතය	ද්වේශ චරිතය	මෝහ චරිතය	ශ්‍රද්ධා චරිතය	බුද්ධිචරිතය	විතර්ක චරිතය	සියළු චරිතය
1	කසිණ දශය(10)	පඨවි කසිණය	ස්වභාවික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓									✓
2		ආපෝ කසිණය	ස්වභාවික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓									✓
3		තේජෝ කසිණය	ස්වභාවික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓									✓
4		වායෝ කසිණය	ස්වභාවික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓								✓
5		නීල කසිණය	වර්ණයක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓				✓					
6		පීත කසිණය	වර්ණයක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓				✓					
7		ලෝහිත කසිණය	වර්ණයක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓				✓					
8		ඕදාත කසිණය	වර්ණයක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓				✓					
9		ආලෝක කසිණය	ස්වභාවික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓									✓
10		ආකාස කසිණය	ස්වභාවික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓									✓
11	අශුභ දශය(10)	උද්ධුමාතක	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
12		විනීලකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
13		විපුබ්බකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
14		විච්ඡිද්දකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
15		වික්ඛායිතකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
16		වික්ඛිත්තකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
17		හතවික්ඛිත්තකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
18		ලෝහිතකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
19		පුලවකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
20		අට්ඨිකය	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓			✓						
21	අනුස්මෘති දශය (10) (නැවත නැවත සිහිකිරීම)	බුද්ධානුස්සති	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓				✓			
22		ධම්මානුස්සති	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓				✓			
23		සංඝානුස්සති	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓				✓			
24		සීලානුස්සති	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓				✓			
25		චාගානුස්සති	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓				✓			
26		දේවානුස්සති	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓				✓			
27		උපසමානුස්සති	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓					✓		
28		මරණානුස්සති	සංවේගීය සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓					✓		
29		කායගතාසති	සංවේගීය සිතුවිල්ලක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✗	✗	✓		✓	✓						
30		ආනාපානසති	ශාරීරික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✗		✓				✓			✓	
31	අප්‍රමාණ්‍ය (4)	මෛත්‍රිය	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓			✓		✓					
32		කරුණාව	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓			✓		✓					
33		මුදිතාව	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓			✓		✓					
34		උපේක්ෂාව	යහපත් සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓	✓					✓		✓	✓	✓			✓		✓					
35	ආරූප්‍ය (4)	අනන්තාකාශය		✓	✓		✓	✓	✓						✓	✓	✓	✓			✓							✓
36		ආකාශය අරමුණු කළ සිත		✓	✓		✓	✓	✓						✓	✓	✓	✓			✓							✓
37		විඤ්ඤාණයාගේ ශූන්‍යත්වය		✓	✓		✓	✓	✓						✓	✓	✓	✓			✓							✓
38		නැති සිතේ ශාන්ත බව		✓	✓		✓	✓	✓						✓	✓	✓	✓			✓							✓
39	සංඥාව (1)	ආහාරයේ ප්‍රතික්කූල සංඥාව	සංවේගීය සිතුවිල්ලක්	✓	✓		✓	✓								✓	✗	✗			✓					✓		
40	ව්‍යවස්ථානය (1)	චතුර්ධාතු ව්‍යවස්ථානය	ස්වභාවික ද්‍රව්‍යක්	✓	✓		✓	✓								✓	✓	✓			✓					✓		

	කර්මස්ථාන අරමුණ	උද්ග්‍රහ නිමිත්ති ස්වභාවය වැටහීම	ප්‍රතිභාග නිමිත්ති ස්වභාවය වැටහීම
	පඨවි කසිණය	නිමිත්තෙහි කසින දෝස පෙනේ	චන්ද්‍ර මණ්ඩලයක් මෙන්/කළු වළාකුළු අතර සුදු කොකෙකු මෙන් වැටහේ
	ආපෝ කසිණය	ජලය පෙණ බුබුළු මිශ්‍ර නම් එසේ පෙණ බුබුළු සහිතව පෙනේ	අහසේ තැබූ මැණික් වටාපතක් මෙන්ද,මැණික් කැඩපතක් ඉතාමත් ප්‍රසන්නව පෙනේ
	තේජෝ කසිණය	ගිනිදැල් කැඩි කැඩී වැටෙන්නා සේ වැටහේ	අහසේ තැබූ රත්‍රන් ලෝම වලින් කරන ලද රෙදක් මෙන්/රත්‍රන් වටාපතක් මෙන් වැටහේ
	වායෝ කසිණය	ඉතා උණුසුම් කිරිබතින් නික්මෙන උණුසුම් වැටියක් චලිත භාවයෙන් වැටහේ	ඉතා උණුසුම් කිරිබතින් නික්මෙන උණුසුම් වැටියක් නිශ්චල භාවයෙන් වැටහේ
	නීල කසිණය	මල්නැටි,මල්රේණු,මල්පෙති, අතර සිදුරු ආදී කසිණ දෝස සහිව පෙනේ	අහසේ මැණික් වටාපතක් මෙන් ඉතාමත් ප්‍රභාස්වරව පෙනේ
	පීත කසිණය	නිමිත්තෙහි කසින දෝස පෙනේ	අහසේ මැණික් වටාපතක් මෙන් ඉතාමත් ප්‍රභාස්වරව පෙනේ
	ලෝහිත කසිණය	නිමිත්තෙහි කසින දෝස පෙනේ	අහසේ මැණික් වටාපතක් මෙන් -ලේ පාට කැඩපතක් මෙන් ඉතාමත් ප්‍රභාස්වරව පෙනේ
	ඕදාත කසිණය	නිමිත්තෙහි කසින දෝස පෙනේ	අහසේ රිදී වටාපතක් මෙන් ද සඳ මඩල මෙන්ද ප්‍රභාස්වරව සිතට වැටහේ
	ආලෝක කසිණය	බිත්තියක/බිමක පිහිටි ආලෝක මණ්ඩලයකට සමාව පෙනේ	ඝණ ආලෝක පුඤ්ජයක් මෙන් වැටහේ
	ආකාස කසිණය	බිත්ති කොණ ලෑලි කොණ ආදිය සහිතවම ආකාස සිදුරු වශයෙන් පෙනේ	ආකාසමණ්ඩලයම වශයෙන් වැටහේ
	උද්ධුමාතක	විරූප පිළිකුල් භයානකව වැටහේ	කුස පුරා කා නිදන මහත් වූ ප්‍රත්‍යංග ඇති පුරුෂයෙකු සේ වැටහේ
	ආනාපානසති	ආලෝක, තරු කැට,මැණික් කැට,කපු පුළුන්,සුදු වළාකුළු,රිදී රැස් වශයෙන් පෙනේ	ඒ පෙනෙන අරමුණු නිශ්චලව නාසිකා අග- ඉදිරිපිට වැටහේ